

Min. preds. Kjuseivanov:

Pozdravljam lepo zamisel »Slovenca«, da posveti posebno številko Bolgariji. Takšne pobude so zelo koristne za medsebojno spoznavanje obeh narodov in važen ter potreben predpogoj za njihovo zblizanje in prijateljstvo med njima, zlasti še, kadar gre za dva bratska naroda, med katerima so v preteklosti žal obstojali nesporazumi.

O sedanjih odnošajih med Bolgarijo in Jugoslavijo nimam ničesar dodati temu, kar sem imel v zadnjem času priložnost ne samo enkrat povdariti pred zastopniki jugoslovanskega tiska. Vendar pa rad potrdim, da so ti odnošaji zelo dobri in da se od naših vladarjev odobrena politika zblizanja uspešno razvija v duhu medsebojnega razumevanja in sodelovanja. Skupno z mojim starim in dobrim prijateljem, vašim odličnim državnikom ministrskim predsednikom g. dr. Stojadinovičem smem izjaviti, da medsebojni odnošaji še nikdar niso bili tako dobri in tako prijateljski, kakor danes. V dno duše sem prepričan, da bodo tako srečni odnošaji med obema bratskima državama zelo veliko doprinesli tudi k utrditvi miru na Balkanu.

Dr. G. Kjuseivanov.

Ing. Ivan Ivanov, župan Solije:

Sofija - prestolnica Bolgarov

Sofija je eno najstarejših mest na Balkanskem polotoku. Mesto je ustanovilo trakijsko plemo Serdi, ki so se tu naselili še pred Kristusovim rojstvom. Rimljani so imenovali mesto »Serdika«, pozneje pod rimskim cesarjem Trajanom (98.—118. leta) »Ulpia Serdica«. Mesto se je hitro razvijalo, ker leži na križišču potov v Macedonijo in proti Jadranskemu obrežju in veže s carigrasko cesto Azijo z Evropo in Donavskim obrežjem. Ze za časa Trakijcev so odkrili v mestu tople mineralne vrelece, katere so uporabili za mineralno kopalnico, ki v obnovljeni obliki še dandanes obstoja. Tako se je Sofija mogla vzdržati kot mesto kljub vsem zgodovinskim preobratom več kot 2000 let.

bolgarske države, temveč tudi duhovno središče vseh Bolgarov. Sofija ima danes popolnoma lice modernega evropskega mesta.

Sofija je središče znanstvene misli v Bolgariji. Ima dve vseučilišči — državno z 7 fakultetami, in svobodno vseučilišče, dve akademiji — glasbeno in umetniško. Ima bogato narodno in občinsko knjižnico. Velikega pomena so naravoslovni inštituti Nj. Vel. carja Borisa:

1. zoologični vrt s 5000 bolgarskimi in eksotičnimi živalmi,
2. naravoslovni muzej z bogatimi zbirkami in materiali,

3. botanični vrt s toplimi gredami za tropične rastline in alpineume, kjer so zbrane redke bolgarske rastline, ki so jih osebno zbrali bivši car Ferdinand in njegova dva sinova po bolgarskih planinah.

V Sofiji so še razni muzeji, arheološki, etnografski muzej »Iv. Vasov«, Vojni muzej, Narodni muzej i. dr.

Sofija je tudi središče izvozne in uvozne trgovine, središče industrije, ker ima vse potrebne pogoje: obilno električno energijo, vodo, v bližini je premogovni rudnik Pernik i. dr.

Sofija je središče kredita v Bolgariji. Glavne banke imajo svoje lastne krasne arhitektonične palače. V Sofiji je zbrano 45% vseh bolgarskih delniških društev.

Sofija je sedaj največje železniško križišče v Bolgariji in ko bo železniška zveza sklenjena z Jugoslavijo in Grško, bo postala največji železniški voz na Balkanu sploh.

Središče mesta je moderno tlakovano, s kanalizacijo in vodovodom. Ima najmodernejšo opremljene električne centrale, dobro urejen tramvaj in lepe parke. Sedaj je uvedena tudi moderna avtobusna služba. Šport se razvija dobro, v mestu je nekaj športnih parkov z modernim stadionom za nekoliko desetisočev ljudi. Sofija ima najmodernejšo opremljeno gasilsko poveljstvo. Velik riskski vodovod in moderna klavnica predstavljajo dvoje največjih občinskih tehničnih podjetij na Balkanu. V predmestjih se zidajo ljudska kopalnica.

Zemljepisni položaj je zelo ugoden za turizem, h kateremu pripomorejo še klimativni pogoji in udobni moderni hoteli, ki zadovoljujejo vsakega Evropejca.

V središču mesta se nahaja mineralno kopalnico z velikim parkom. Mineralna voda je žveplena in vsebuje sodin in karbonat. Voda je bistra, brez duha in prijetna za pitje. Temperatura je 47,5° C, vrelec daje 650 litrov v minuti, je radioaktivna 3,6 in ima 10/10 zdravilnosti. Pri samem kopalnišču je »vodozdravilni inštitut«, prvi na Balkanu.

Sofija - zdravilišče

Tudi okolica Sofije ima mnogo zdravilnih vrelecev. Najvažnejše in najelegantnejše kopalnico je Bankja, 17½ km od Sofije z redno železniško in avtobusno zvezo; Knjaževo 8 km in Ovča kupel 5 km Gornja Banja 8 km in Pančarevo 18 km, ki so vsa zvezana ali železniško, tramvajsko ali avtobusno.

Po balkanski in evropski vojni se je sofijsko prebivalstvo znatno pomnožilo, ker so prišli v Sofijo tisoči beguncev, za katere je morala prevzeti skrb država in mesto. Tedanji hudi stanovanjski krizi moramo pripisovati, da se je zgradilo pozneje toliko zadržnih velikih domov. Menda se nobeno mesto v pol stoletja ni tako razrastlo in tako napredovalo kot Sofija.

G. P. Genov, prof. mednar. prava: Slovanska Bolgarija

Z največjim veseljem sem se odzval ljubeznivemu vabilu bratskega lista »Slovenec«, da povem nekaj o mednarodnem položaju Bolgarije.

Z velikimi žrtvami velikega ruskega naroda ustvarjena bolgarska država je okusila grenkost političnega življenja že v zori svoje osvoboditve. San Štefanska Bolgarija je bila razkosana. Anglija se je bala, na bo nova slovanska Bolgarija postala orodje bližnje ruske države. Vzhodna politika je dosegla na Berlinskem kongresu, da teče meja kneževine Bolgarije po grebenu Stare Planine. Trakija, ki je bila pozorišče krvave bolgarske epopeje, strašne in obenem junaške (1876), je ostala zunaj mej kneževine Bolgarije, Avstrija, ki je po berlinskem kongresu zasedla dve slovanski pokrajini, Bosno in Hercegovino, ljubosumno hrani vardarsko dolino za sebe, da bi mogla nekega dne doseči Solun.

V 19. stoletju ustanovljene slabe države so lahko postale prizorišče bojev med velikimi silami. Niti ena balkanska država ni mogla voditi samostojne in stalne zunanje politike. Ljubosumnost in aspiracije velikih sil vzbujajo spore med balkanskimi narodi.

Tako stalno vmešanje velikih sil v notranje razmere balkanskih držav je preprečilo njihovo medsebojno razumevanje in je vzdrževalo sovražno stanje med njimi.

V vsej tej žalostni balkanski zgodovini je samo ena svetla stran: To je sklenitev balkanske zveze v letu 1912. Balkanska zveza je dala edino upanje na osvobodjenje podjarmljenih krščanskih slovanskih narodov na Balkanu. In v tem položaju je ona sijajno izpolnila svojo nalogo, toda silna v svoji borbi s sovražnikom, je pokazala veliko slabost na diplomatskem polju. Ni se mogla otresti zunanjih vplivov. Konec teh slabosti je bil zapečaten z vojno med zavezniki v letu 1913, ki je pomenila tudi konec balkanske zveze.

Razpad balkanske zveze je postal izvor velikih nesreč za narode na polotoku, najgorenkejšo čašo od teh jemoral izpiti bolgarski narod.

Danes, po tolikih nesrečah, more in mora dati politično smer Bolgarije samo miroljubje in želja po dobrih odnošajih z vsemi sosedi.

Nj. Vel. kraljica Joana, Princesa Marija Luiza, Nj. Vel. kralj Boris III.

Razen zvez, ki vežejo Bolgarijo z balkanskimi narodi, je bolgarski narod povezan tudi z veliko slovansko družino. Zveza med slovanskimi narodi je potrebna radi njihovih lastnih interesov. V odnošajih med velikimi in sorodnimi narodi je vedno precej čustvenosti, kar pa ni dovolj za trajnost takih zvez. Mednarodna politika sloni na realnih dejstvih in zahteva realnih odnošajev. Na podobni temelji se morajo postaviti tudi medsebojni odnošaji med slovanskimi narodi.

Poslednja leta moremo pozdraviti vidno zblizanje in pomirjenje med Bolgarijo in Jugoslavijo. To je dober začetek, ki ga je treba podpreti. Občni in solidarni interesi Bolgarije in Jugoslavije nas k temu silijo, in samo ob sebi je umevno, da se pri tem da pravica in dostojanstvo vsakemu narodu.

Atila tudi Sofiji ni prizanesel ter jo je oropal in požgal. Novi slovanski narodi so mesto imenovali »Sredce« (po njegovi legi sredi Balkanskega polotoka), Bizantinci pa »Triadica«. Ime »Sofija« izvira iz časa Turkov (1386), ki so mesto imenovali po cerkvi »Sv. Sofija«.

Sofija leži 550 m nad morsk gladino, v planinskem pasu z zmerno in prijetno klimo. Sofijsko polje je zelo plodovito ter ima mnogo mineralnih vrelecev. Blizu mesta se vzdiguje visoko nad njim planina »Vitošac«, proti severu Stara planina in cela vrsta drugih nižjih planin. Vitošo bodo v bližnji bodočnosti preuredili v narodni park in bo lahko dostopna vsem ljubiteljem prirode.

V Sofiji je zbrana vsa kulturna in materialna moč bolgarskega naroda; ona je ne samo srce

Sofija; Spomenik carja Osvoboditelja, trg Sv. Nedelje in mošeje, zadnje znamenje stoletne turške oblasti

Katolicizem v Bolgariji

(Napisal neimenovani Slovenec v Bolgariji.)

Če se govori o katolicizmu v Bolgariji, moramo priznati, da živi in se razvija v ozračju verske svobode. Verska svoboda v Bolgariji ni samo na papirju, ampak tudi v resnici. Katoliške cerkve, katoliške šole, zavodi, bolnišnice in društva opravljajo neovirano svojo religiozno, kulturno in karitativno delo. Nekatere verske slovesnosti se obhajajo javno, n. pr. procesija sv. Rešnjega Telesa, pri kateri svira vojaška godba. Sprevod se pomika vsako leto mirno po ulicah bolgarske prestolnice brez najmanjšega incidenta. Škofje obtujejo svobodno s Sv. Stolico, njihove naredbe vernikom se izvajajo nemoteno. Katoliški duhovniki in redovniki so spoštovani in hodijo v obleki svojega stanu, ne da bi bili najmanj nadlegovani. Cerkve, župnijski domovi, samostani in šole ne plačujejo državnih davkov. Vse katoliške osnovne šole in gimnazije so javno pravne. Priznati je treba, da se v resnici Bolgarija odlikuje po svoji široki verski svobodi.

Vsled verske strpnosti bolgarskih vlad in bolgarskega naroda napram katolicizmu, se je katoliška cerkev lepo razvila, kar lahko razvidi čitatelj iz sledečih podatkov.

V Bolgariji živijo katoliki in duhovščina latinskega in vzhodnega obreda. Škofje so sledeči: Mgr. Giuseppe Mazzoli, nadškof, apostolski delegat od l. 1934. Mgr. Vikenti Peef, kapucin domačin. Sofijski Plovdivski vikar. Mgr. Damjan Theelen, pasijonist, Holandec, škof Nikopoljske, Mgr. Kiril Kurtev, domačin apostol, administrator za katoličane vzhodnega obreda v Bolgariji. Mgr. Epifanij Sanov, domačin, bivši apostol, vikar katoličanov vzhodnega obreda v Solunu in okolici. Sedaj živi ta starček v pokoj v svojem rojstnem mestu Kasanliku.

Katoliki latinskega obreda so potomci starih parlikijanov-izpreobrnjenj v katoliško vero pred 300 leti od redovnikov frančiškanov, ki so takrat imeli v Bolgariji cvetočo redovniško provincijo. Razdeljeni so v dve cerkveni pokrajini, Sofijsko-Plovdivski apostolski viharjat in Nikopoljska škofija.

Škof mgr. Vikenti Peef je na čelu Sofijsko-Plovdivskega vikarijata, ki obsega Sofijo, mesto Plovdiv z okolico in mesto Burgas ob Crnem morju. Steje 26.000 katoličanov, živeti v 14 župnijah. Središče vikarijata je Plovdiv, ker je v njegovi okolici več katoliških vasi, oddaljenih 25—40 km.

Te vasi so ali čisto katoliške ali mešane s pravoslavnimi. Med čisto katoliškimi sta največji Sekirovo in General Nikolaevo, vsaka z nad 4000 prebivalstva. Mesto Plovdiv ima 5500, a Sofija 4500 katoličanov. V mestih Burgas, Stara Zagora in Jambol jih je le malo. Sofijski katoliki so v veliki večini tuji. Najštevilnejša kolonija v Sofiji so češka, italijanska in nemška.

Dušno pastirstvo opravljajo v vikarijatu svetni duhovniki in redovniki kapucinskega reda. Prvih je 15, vsi domačini oskrbujejo župnijo v Plovdivu in v treh vaseh. Kapucinov je 31 (21 duhovnikov in 10 bratov) in oskrbujejo razen Sofijske tudi drugih osem župnij. V mestu Jambol imajo razven župnije slovenskega obreda patri asumpcionisti tudi župnijo latinskega obreda. Istotako je v Stari Zagori, kjer so resurekcionisti.

Nikopoljska škofija se nahaja v severnem delu carstva ter obsega mesta ob Donavi: Busčuk ali bolgarske Ruse, sedež škofa — tukaj je 500 katoličanov —, Svišov, Vidin, Varna ob Crnem morju in Veliko Tirnovo, kjer je stara stolnica, ter podunavske katoliške vasi. Dušno pastirstvo je poverjeno kongregaciji pasijonistov.

Duhovnikov je 28, 3 svetni in 25 pasijonistov. Vernikov je 20.000 v 17 župnijah, dve upravljajo svetni duhovniki, druge pasijonisti.

Duhovno pastirstvo v Bolgariji se v sredstvih in metodah ne razlikuje od onega v Sloveniji; seveda je v Sloveniji vse bolj urejeno nego tukaj. Bratovščine, tretji red in društva so tudi tukaj po mestih in vaseh, toda njih delavnost je skromna.

Ljudstvo je po vaseh moralno zdravo, pobožno in rado izpolnjuje svoje verske dolžnosti. Vsakdanje obhajajo se prakticira tudi po mestih, toda ne v takem razmerju kakor po vaseh.

Cerkva latinskih obredov ne manjka, vsaka župnija ima svojo. Sofija in Plovdiv imata tudi podružnice. Leta 1928 je razrušil potres v vaseh plovdivske okolice štiri cerkve, pa so že vse na novo zgrajene in so večje ter lepše nego prej. Sv. Oče papež so dali vsa potrebna sredstva v to svrhu. V vaseh Sekirovo in General Nikolaevo so bile celo zgrajene prav impozantne hiše božje, ktere so dolge vsaka 72 metrov.

Duhovščina kakor tudi cerkve ne dobivajo nobene podpore od države in se izdržujejo od dohodkov zemljišča ali biš, ki jih imajo župnijske cerkve ter od milodarov.

Mednarodna katoliška bolnišnica v Plovdivu, ki jo je zgradila Slovenka s. Danijela Jaklevič

Dino Kazasov, bivši poslanik v Jugoslaviji:

Vas in mesto

Bolgarsko politično življenje je že pred vojno trpelo na stalnih političnih krizah. Vzrok temu je treba iskati v precejšnjih razlikah med vasio in mestom, tako na materialnem kakor tudi na duhovnem polju, v razlikah med preprostim narodom in izobraženstvom. Te krize so dobile svoj zunanji izraz ne samo v globoki mržnji podeželskega ljudstva do prebivalcev mest, marveč čestokrat tudi v bolj širokih političnih preprih, ki so se včasih razvili celo v državljanske neredne. Na srečo pa lahko rečemo, da ta prepada med vasio in mestom, ki ga je izkopal neenak razvoj podeželskega in meščanskega ljudstva, polagoma izginja in ni več daleč čas, ko bo popolnoma izginil. V tem razvoju vidim tudi jamstva, da se vrata v našo državo tudi notranji mir.

Bolgarski kmet, obrtnik in delavec so v predvojni dobi gledali na življenje v državi iz zaprtega obzorja vasi ali podeželskih središč. Toda svetovna vojna je povzročila veliko premikanje ljudskih množic, ki se prej niso ganile s svojega kraja, ter omogočila obsežne stike med pokrajini. Stike tudi z mesti in z vsemi kulturnimi in materialnimi pridobitvami, ki so v mestih doma. Tako so se kar naenkrat odprla pred prejo v svoji vasi utesenjenem podeželskem prebivalstvu vrata ven v veliki svet in začel je spoznavati veličino njegovega dihanja in tudi nove možnosti za svoj lastni napredek. Lahko rečemo, da je doba vojn tako rekoč zrevolucionirala kmetstvo miselnost in vtila v dušo podeželska iskreno željo po višji materialni in duhovni kulturi.

Takoj po vojni smo opazili, da se je naš kmet začel mnogo bolj brigati za udobnost svojega doma, za izboljšanje svoje prehrane in svoje obleke. Tudi otroke je začel pošiljati na višje šole, ki jih je osebno spoznal po mestih. Kmetijski dijaki so postali ravno tako številni kakor dijaki iz obrtniških družin. Danes je hvala Bogu število izobraženstva, ki je izšlo iz kmetijskih družin, silno visoko. Priporočil so si važna mesta v državni upravi in zasedli vodilne položaje v raznih panogah javnega udejstvovanja v gospodarstvu in v kulturi. Občinski tajniki, davčni uradniki, učitelji — so bili prvi sinovi meščanstva. Danes so zasedli vsa ta mesta že kmetijski sinovi. Zdravniki, odvetniki, agronomi, vse to je prihajalo prej iz mest. Danes je tudi tukaj že razumski naraščaj iz kmetijskih biš. Isto lahko trdimo tudi o državnih upravi, kjer je kmetijski sin zasedel večji del uradniških mest.

Mržnja med vasio in mestom, med kmetiskim

prebivalstvom in meščanstvom, ki je dajala oznako bolgarskemu notranjemu življenju pred vojno, izginja vedno bolj in bolj in danes stojijo mlada izobražena pokolenja kmetijskega stanu pred nalogo, da vzamejo vodstvo države v svojo roko, liste države in listega naroda, ki so ga njihovi pradedje tako lahkomišlno izdali v 90 letih prejšnjega stoletja. Danes si novo bolgarsko izobraženstvo znova postavlja nalogo, da opre vse državno življenje na kmeta, s katerim se hoče duhovno in materialno zblížiti, da ga bo, spoznavajoč njegove potrebe, podpirala in mu postala zaželjeni in vdani voditelj v težkem delu za materialni napredek in duhovni preporod. Ta naloga je brez dvoma ena najtežjih. Če pa jo naše od kmetijskih virov pomlajeno razumništvo uspešno reši, potem smemo pričakovati, da bomo osvobodili državo od notranjih pretresov, ki so ji v prošlosti toliko škodovali, a ji tudi v bodočnosti ne bodo prihranjeni, ako zveza med ljudstvom in izobraženstvom ne bo postala živa resnica. Važnost te velike državopolitične naloge, od katere je odvisna usoda naše domovine, vsakdo priznava. Prepričani smo, da se bo to dejstvo tudi vedno upoštevalo, kadar bo treba reševati kakšne nove vladne krize, kajti v zvezi med razumništvom in ljudstvom je ključ do naše bodočnosti, v premirju med tema do sedaj razprtima taboroma je tudi ključ do naše sreče.

Bolgarski jezik

Od narodnega osvobođenja dalje je prestal bolgarski jezik nekoliko reform. Gonilen cilj reform je bil ta, da se olajša težkoča pravopisa, a da se obenem ne poruši jezikovna tradicija, zasajena pred stoletji. Vsi kulturni narodi so se poslužili takih reform za pridobitev zunanje krasote, čim večje udobnosti pisanja v slovnem jeziku in lahkega izražanja, v stremjenju: da si ohranijo kolikor mogoče značilnosti prvotne pisave in prvotnega podavanja oblik.

Današnji službeni jezik bolgarske književnosti je osnovan na zdravem in neomalhivem instinktu, mnogo je približan realnemu izrazu fonetičnega izgovora in kaže težnje, da si ohrani svoj narodni značaj. Zato je ostal navzlic vsem reformam še vedno blizu zunanje oblike izpred desetih stoletij.

Nekateri slovanski narodi so korenito spreminili svoj književni jezik in se na ta način zelo oddaljili od krasne zvokovne oblike svojega prvotnega jezika. Tako je jezik izgubil svoj čar kakor ptica poredanih kril. Toda bolgarski jezik je ohranil svoj značaj, ker so se zanj zavzeli narodni možje in profesorji-filologi, ki so opazili vire prvega slovenskega pisemstva. S temi reformami ni bolgarski jezik ničesar izgubil na svoji zunanji krasoti, logičnem izrazu in svoniki muzikalnosti ter vzdržuje živo vez med staro in novo bolgarsko literaturo.

Vsak jezik, točno izglajen v izražanju, da krasen govor, postane vzoren o literarnih proizvodih, zaobli sposobnost globljeje izraza ter zraščje v umetniškem pogledu. Višina umetniškega ustvarjanja — zlasti v poeziji in drami — zahteva

Dr. Džidrov, bivši pravosodni minister:

Pota Bolgarije

Bolgarija v vojnah

Mirovna konferenca v San Stefanu je sklenila, da se ustanovi samostojna država pod imenom Bolgarija in sicer iz treh turških pokrajin: severna Bolgarija, Tracija in Makedonija (brez Soluna). Tako je sanstefanski mir zedinil ves bolgarski narod na Balkanu v skupno državo, ki pa si je že prej izvojevala svojo cerkveno neodvisnost, ko je dobila lastno upravo pod svojim bolgarskim eksarhom, ki je imel sedež v Carigradu, Solun, ki je naravno pristanišče nove države, je bil od sanstefanskega miru odrezan od svojega zaledja in je ostal izven novo ustanovljene Bolgarije. Toda sanstefanski mir ni zadovoljil vseh velesil, ki so zahtevale njegovo spremembo ter so v ta namen v Berlinu sklicale novo konferenco. Na berlinskem kongresu leta 1878 so velesile na pobudo Nemca Bismarka in Angleža lorda Beaconsfielda iz strahu pred razširjenjem ruskega vpliva sklenile, da se zedinjena Bolgarija zopet odpravi. Mesto tega so ustanovili posebno bolgarsko kneževino v severni Bolgariji, Traciji so dali svojo lastno avtonomijo pod turškim nadzorstvom, a Makedonijo so brez nadaljnega vrnili Turkom, da so lahko nadaljevali svoj protikrščanski režim ter se naprej zatirali ljudstvo z metodami, ki so bile vsej Evropi znane.

Šele leta 1885 je bilo proglašeno zedinjenje severne Bolgarije in Tracije v eno državo, kar je povzročilo srbsko-bolgarsko vojno. Leta 1908 je bila proglašena popolna neodvisnost zedinjene Bolgarije, temu dejanju pa je takoj sledila tudi aneksija Bosne in Hercegovine po Avstro-Ogrski.

Po berlinskem kongresu se je v Bolgariji začelo nacionalno gibanje, ki je polagoma zadobilo revolucionaren značaj. Takrat je bila tudi ustanovljena »Vtrešnja Makedonska Revolucionarna organizacija« (VMRO), ki jo po Evropi obdoljujejo terorističnega delovanja, v Bolgariji pa jo smatrajo kot epično borbo za osvoboditev.

Balgarska vojna 1912-1913 se je za Bolgare katastrofalno končala. V vojni proti Turkom je imela Bolgarija brez dvoma neprecenljive zasluge, toda na mirovni konferenci v Bukarešti leta 1913 je mnogo izgubila. V svetovni vojni se je Bolgarija pridružila osrednjim velesilam in ž njimi delila posledice katastrofalnega poraza. Osemnajst let se naša država že bori, da bi našla izhoda iz gospodarske in politične anarhije, v katero jo je potisnil poraz v svetovni vojni.

Bolgarija sama s seboj

Po svoji ustavi je Bolgarija monarhija z demokracičnim parlamentom. Vsak možak, ki je izpolnil 21. leto, ima volilno pravico. Narodno sobranje tvorijo poslanci, izvoljeni od ljudstva po ključu: na 20.000 volivcev en poslanec. Ker ima Bolgarija okroglo 6 milijonov prebivalcev, šteje Narodno sobranje vedno okoli 300 poslancev, ki se delijo zopet v številne politične stranke. Po vojni je stopilo v ospredje političnega življenja ljudstvo, medtem ko so Bolgarijo pred vojno upravljale razumniške plasti iz mest in trgov. Prvi kabinet po vojni se je oslanjal na šest strank, od socialistov do konservativcev. Od sodelovanja so bili izključeni samo komunisti in liberalna koalicija, ki je nosila odgovornost za to, da so osrednje velesile potegnile Bolgarijo v bojni metej na svoji strani. Ne moremo si misliti boljšega kabineta, kot pa je bil ta prvi. Na žalost pa politične stranke takrat še niso bile zrele, da bi bile doumele državne naloge, ki so jih čakale in tako tudi ta sijajna prva vlada ni mogla izvesti kakšne zdrave splošne državne politike. Ta koalicija je izvedla tudi volitve v prvo Narodno sobranje (Bolgarija ne pozna senata), ki pa so vrgle kot zmagovalca na površje zemljedelsko stranko Aleksandra Stambulijskega. Čudno, ravno ta zemljedelska stranka, ki se je celih 20 let razvijala in rastle kot ljudska demokracična stranka, je dala Bolgariji prvo nasilno vlado, ki ji je primanjlovalo vseh državnih sposobnosti, da bi bila izpolnila v njo stavljenе nade. Vlada se je predstavila kot protimeščanska vlada ter je začela brez izjeme preganjati vse ostale stranke. Nadalje pa so novi oblastniki hoteli izkoristiti državo le vsak za sebe. Brez dvoma je vlada imela zaslonbo med širokimi plastmi podeželskega ljud-

stva. ((V Bolgariji je 80% prebivalcev kmetijskega stanu), a je tako brutalno šla mimo vseh razvojnih zakonov, da je postala nevarna obstoječemu gospodarskemu redu. Po preteku treh let, dne 9. junija 1923 je bila strmoglavljena z državnim udarom skupine političnih strank, ki so se po uspešni revoluciji združile v znani »Demokracičski Zgovor« ter so vladale neprenehoma do leta 1931.

»Demokracičskemu Zgovoru« je treba priznati, da je zbral okrog sebe predvsem razumništvo in da so tudi ministri njegovih vlad bili vsi izobraženi ljudje. V začetku tudi idealizma ni manjkalo. Vlada je bila sprejeta celo s simpatijami, toda kaj kmalu je nastopilo razočaranje. Porazena zemljedelska zveza se je združila s komunisti, kar je povzročilo po nekaterih krajih krvave državljanske borbe. Vlada je na to zapustila okvir zakonitosti ter začela s sirovo silo napravljati red in je s tem med širokimi plastmi ljudstva, tudi takoj izgubila vso popularnost. To stanje je trajalo do leta 1925 ko je bil izveden atentat na katedralo Sv. Nikolaja Nevskega v Sofiji, ki je opozoril vlado na potrebo, da zastavi vse sile za obrambo države. V takšnih razmerah je ostalo le malo, malo časa za tvorno in koristno ljudsko politiko.

Pri volitvah leta 1931 je »Demokracičski Zgovor« propadel in ž njim vred tudi vlada. Na krmljo je prišla koalicija demokratov, liberalcev, radikalov in zemljedelcev. Imenovala se je »Narodni blok«. Med združenimi strankami ni bilo nobenega načrta za vladanje. Posameznim strankam so bile porazdeljene razne državne panoge in stranke so, vsaka v svojem področju, vodile upravo kakor so hotele in brez vsakega nadzorstva. Sobrajanje je vlado podpiralo, dokler je imela oblast še v rokah. V takšnih razmerah vlada ni mogla storiti ničesar, niti da bi si svoj položaj utrdila, še manj seveda da bi reševala kakšne nujne probleme. Vsled neprestanih notranjih intrig je začela hirati, ministrske krize so sledile druga drugi, dokler se na koncu niso več mogli rešiti potopa in so dne 19. majnika 1934 napravili prostor novi prevratni vladi »Zborovceve«.

Vlada od 19. majnika je bila neljudska. Tudi vladarju se je kar sama vsilila. Vladarju je vzela pravno in dejansko vsako možnost, da se poslužuje svojih ustavnih pravic. Uničila je vse stranke in jih razpustila z dekretom, obenem jim je pobrala tudi vsa imovina. Razgnala je parlament ter uvedla režim dekretov. Razpustila je macedonsko revolucionarno organizacijo in nacionalni odbor macedonskih braštev ter je veselo preganjala, zapirala in internirala razne macedonske prvake, poddržala njihova premoženja ter uvedla diktatorski režim. Kršila je ustavo na vseh koncih in krajih. Režim od 19. majnika je moral skozi nekaj etap, dokler da se ni sam v sebi zrušil. Danes so vsi ti oblastniki po večini zaprti ali izgnani kot izdajalci.

Kako je bil mogoč prevrat od 19. majnika 1934? Tega nihče ne razume, kdor ne pozna našega notranjega političnega življenja. Poznati je treba predvsem to resnico, da so se v očeh ljudstva strankarski režimi v povojni dobi izkazali nesposobne, da rešijo vse težave, v katerih se je nahajal bolgarski narod po vojni. Medtem ko so se mnogod rušili parlamentarni režimi, je vladalo pri nas neravnost strahotno strankarsko v grdem pomenu besede, o se pravi, da je vsaka stranka izkoristila oblast le v svoje lastne koristi in v korist svojih strankarskih pristaev, ne pa v korist države in vseh državljanov. To parlamentarne režime med narodom zastudilo. Ljudstvo je iskalo izhoda iz takšnih razmer ter je pozdravilo vsak poizkus, da se to zlo iztrebi. Vojska je strankarstvo odpravila, toda vlada je skušala uvesti neko ideologijo, ki je bila armadi tuja. Radi tega je prišlo do nesporazumov med vladami in armado, kar je povzročilo celo vrsto vladnih kriz. Sedanja, že peta vlada po usodnem 19. majniku, pa skuša stvari spraviti v red in predvsem uveljaviti zopet ustavo in ustavnost.

Stranke, brez strankarstva

Razmere so toliko dozorele, da kralj lahko zopet misli na obnovo strankarskega življenja, na parlamentarne volitve in na normalno ustavno delo sobranja. Toda obnova starega reda v prejšnjem obsegu skoraj ne bo mogoča, ker zaveda na marsikateri strani na trdovratno opozicijo, ker se mnogi boje, da se bodo s strankarstvom vrnila tudi stare razprtije, proti katerim se bori vsak pošten človek v državi.

Kam torej gremo? To je sedaj najtežje vprašanje, na katerega še nimamo odgovora. Stare stranke si žele starega režima, poudarjajo pa, da bodo strankarstvo, v kolikor je osebnostno značajna, iztrebile. Toda to so utvare, kajti narava naših političnih razmer je takšna, na nikakor ne dovoljuje, da bi leseno posnemali strankarske režime po zapadnoevropskih državah. Na drugi strani pa zopet ne smemo pozabiti, da bolgarsko ljudstvo na vsak način hoče, da se ohranijo osnovna načela ustavnega življenja in da ostane predvsem voljna pravica za sobranje nedotaknjena.

L. 1928. sem napisal brošuro o »Problemih nove oblasti« in sem v njej dokazal, da pri nas ni prostora za fašizem, da ga ljudstvo neče, čeprav je bilo že takrat jasno, da so stari strankarski režimi pri nas popolnoma neplodni in sem zato prerokoval tudi vojaško diktaturo, ki da je pri nas prej mogoča kot pa fašizem. Naše bolgarsko ljudstvo je od osvoboditve sem navajeno na občinsko samoupravo ter na volitve v zakonodajno sobranje, zatorej fašizma ne sprejme in tudi vojaške diktature ne bi dolgo prenašalo, kot je dejansko tudi ni. Kajti kmalu po 19. maju 1934, ki je uvedel vojaško diktaturo, se je začela pod ljudskimi udarci zopet majati in izginiti je morala. Toda s tem ni rečeno, da je ljudstvo hotelo, da se povrne staro strankarstvo. Vladar mora s tem dejstvom pač računati in mnogi med nami, ki razumejemo dušo bolgarskega naroda, so prepričani, da ne bo fašizma, a da tudi še dolgo, dolgo ne bo pravega strankarskega režima.

Kaj nam je danes potrebno? Potrebna nam je oblast, ki se oslanja na zakon in ki je sposobna, da poskrbi, da se rešijo najbolj nujna socialna, gospodarska, politična in kulturna vprašanja, torej oblast, ki bo za svoj poklic tudi sposobna. Takšne oblasti nam naše stare stranke ne morejo zagotoviti, niti poedine stranke, niti če bi se združile v koalicijo. Pri nas je mogoča samo brezstrankarska in nadstrankarska vlada, ki bo delata s svobodno izvoljenim parlamentom. Če pa hočemo to doseči, se moramo odreči vsakemu sanjarjenju o angleških tradicijah po katerih je vlada odvisna od parlamenta. Potrebno je nadalje, da se v naprej napravi določen vladni načrt in da potem vlada in parlament in vladar skupno strogo pazijo, da se ta načrt udi bolgarsko izvaia. Če se bo notranja politika v Bolgariji razvila v tej smeri, potem bo položaj kmalu zdrav in normalen in bomo našli podlaglo za napredek našega naroda.

Stefan, sofijski metropolit

Misli Slovenca, ki živi med Bolgari

V dobi, ko so bili odnošaji med Bolgarijo in Jugoslavijo še zelo napeti, ko so pokale bombe po obmejnih mestih in vaseh, sem prišel 6. marca 1930 v Sofijo, prestolnico Bogarije. Le redki potnik je bil tedaj, ki je prihajal iz Jugoslavije v Bolgarijo. Stevilni ognji ob železnici so bili priča, da so tam postavljene nočne straže, da čuvajo železnico in vlake.

Deževalo je. Z radovednostjo so me opazovali carinski stražniki. Toda ko sem jim razložil, da sem Slovenec, ki prihaja naravnost iz bele Ljubljane, središča Slovenije, so postali vsi veliko bolj prijazni.

Zivim med našimi brati Bolgari, prehodil sem skoraj vso Bolgarijo, šel sem v takrat tako zelo razpita mesta Petrič, Sv. Vrač, Kjustendil, Dupnica in Gorna Džumaja, toda nikjer se mi ni skrivil las, ker Slovenec je bil povsod dobrodošel.

Bil sem priča, še sedaj mi nerazumljivemu, medsebojnemu obračunavanju med dvema kriloma Macedoncev. Padle so brezštevilne žrtve bra-tomornega boja. Sofija je bila torišče vsakodnevnih pobojev iz zased. O zbliznanju med tako sicer sorodnimi državani je bilo takrat sploh nemogoče govoriti, zlasti v prestolnici Sofiji.

Potoval sem tudi po širokih planjavah Bolgarije. Družil sem se z onim narodom, ki v potu svojega obraza v večni borbi z naravnimi sili obdeluje svojo ljubljeno domačo grudo — z bolgarskimi kmeti. Prebivalstvo Bolgarije je najmanj 75% kmetско. Povsod in kjerkoli sem se izdal za Slovenca, sem bil sprejet najgostoljubneje. — Kar je tudi zelo zanimivo je to, da so imena skoro vsega orodja, ki ga kmet ima v rabi, ista kakor naša slovenska ali se pa le zelo malo razlikujejo. Ze tedaj, ko bolgarski meščani še niso dosti govorili o zbliznanju med obema državama in vsemi jugoslovanskimi narodi sploh, so bolgarski kmetje spoznali to potrebo. Kajti Bolgarija je ravno tako izpostavljena neprijeteljskim vplivom kakor naša Slovenija. Mi, Slovenci, živimo najbolj daleč od vseh Jugoslovancev na zapadu, isti položaj imajo Bolgari, ki živijo najbolj na vzhodu.

Razgovarjal sem se po deželi s stariimi bolgarskimi kmeti, ki so se udeležili še osvobodilnih bojev. Vsi — brez izjeme — ne samo stari veterani, temveč tudi mlado pokolenje želi, da stopita obe jugoslovanski državi v najtesnejše stike. Bolgarski narod se zaveda, da bomo le v vzajemni pomoči mogli zavrniti vse poskuse, da nas sovražnik znova ne zavojuti.

Po državnem preobratu 19. maja 1934. leta je bila od tedanje vlade g. Kimon Georgieva razpuščena revolucionarna macedonske organizacije (VMRO), s tem je bil storjen prvi korak za resno zbliznanje Jugoslavije in Bolgarije.

Sedaj ni več resnih ovir iskrenemu zbliznanju. Bolgarski ministrski predsednik g. Kjusteivanov in ministrski predsednik g. Stojadinović sta stara prijatelja. V poslednjih letih se je izvanredno mnogo spremenilo. V Bolgarijo prihajajo razne deputacije iz Jugoslavije in bolgarske gredo v Jugoslavijo. Vršijo se kongresi in povsod se podarja potreba čim tesnejšega zbliznanja vseh jugoslovanskih narodov.

Slovenska pesem si je utrla pot v Bolgarijo, ko je Glasbena Matica gostovala po bolgarskih mestih. Delegacije in kongresi so sicer tudi pripomogli k zbliznanju, toda potrebno je veliko več.

Glavni steber obeh držav je kmet, torej temu stanu naj bo v prvi vrsti dana naloga, da naveže stike v namen medsebojnega spoznavanja. Ze v prihodnjem letu naj se osnujejo potovanja v množicah iz ene države v drugo. Tisoči slovenskih, hrvatskih in srbskih kmetov naj obiščejo bolgarsko prestolnico in naj se potem razkrope po vsej Bolgariji in obratno, bolgarski kmetje iz vseh predelov Bolgarije naj obiščejo našo Jugoslavijo. Naj se da mladini prednost, ker v njej je bodočnost. Po izvršenih izletih naj bodo v sleherni vasi predavanja s skioptičnimi slikami itd., da se bodo mogli narodi spoznati najhitreje, da bodo vzljubili skupno slovensko zemljo od Triglava do Crnega morja. V vseh šolah naj bodo posebna predavanja, posvečena edino te medsebojnemu spoznavanju.

Prepričan sem, da bomo zbliznanje hitro dosegli, kadar se bo iz vsake kmečke kočice klic: Skrajni čas je, da pokopljemo to, kar nas je do sedaj delilo, da pozabimo naše spore in da si ustvarimo zdravo zvezo vseh slovanskih narodov, živeti v južni in jugovzhodni Evropi — Čas hiti, zgodovina nas uči, da razdeljeni in mali narodi postanejo žrtve pohlepa tujcev. Zveza zdravih slovanskih narodov v južni Evropi si bo znala priboriti spoštovanje tudi večjih narodov.

Priloga, ki je namenjena Bolgariji in izdana od »Slovenca«, ki je že izhajal za časa osvoboje-nja Bolgarije, naj bo korak naprej k temu vzvišenemu cilju!

F. L., Slovenec, ki se je udomačil v Bolgariji.

Stefan, sofijski metropolit:

Slovansko bratstvo

Velik svetovni dogodek bi bil, če bi slovanski narodi, ki so do 13. stoletja govorili še skupni jezik in imeli skupno kulturo, danes v dobi paktov, sporazumov in zvez, pogledali nazaj na svojo zgodovinsko pot ter bi sklenili, da bodo tudi oni sledili oporoki matere Slavije: Slovani vseh dežela, zedinite se! Ta klic ni nobena plehka romantika ali kakšna nežna lirika. Je to klic naravnih zakonov samih. Kako so mogli recimo Prusi, Saksonci, Bavarci, navzlic tolikim razlikam v jeziku in običajih, ustanoviti eno samo veliko, zedinjeno Nemčijo! Kako so se na primer mogli zediniti Francozi s severa in Francozi z juga, ki se med seboj skoraj ne razumejo — da ne govorimo o Italijanih in drugih narodih, kjer so notranje razlike v jeziku in kulturi bile še večje — v en sam edinstven narod v eni državi in v isto kulturo. Toda mi, otroci sv. solunskih bratov Cirila in Metoda, si stojimo nasproti tako rekoč kot tujci, če že ne zasovraženi in še nadalje dajemo prav Momzenovi trditvi, da smo »Slovani, samo gnoj na tuji njivi!«

Dovolj je tega! Zatorej Slovani vseh dežela, zedinite se! V skupnosti je sila Slovanov. Mi smo Vam mnogo bližji po jeziku in po šegah, kakor vsi drugi narodi, ki vas obdajajo. Oprti na načelo, da je treba družiti začeni z bližnjim in iti potem do bolj oddaljenega, da je treba najprej povezati, kar narodno spada skupaj in šele nato iskati mednarodnih zvez, smo mi Bolgari in ste vi Jugoslovani sklenili, da ustvarimo trajno bratsko zvezo in da si zgradimo dom trajnega miru in trajne bratske ljubnezi med nami. To, kar nas deli, je malenkostno v primeri s tem, kar nas drži. Razdružujejo nas pa itak samo le intrige naših narodnih nasprotnikov. Mi nismo več otroci, tudi mladoletni nismo več. Preveč krvi smo prelili v bratomornih vojnah. Zato ni čuda, da smo prišli do zaključka, da je dovolj tega in da je treba na drugo pot. Ne smemo več biti »gnoj na tuji njivi, niti voda, z našo krvjo pomešana, ki goni tuje mlince. Bratje smo in bratje hočemo ostati. Hočemo v medsebojnem soglasju skovati silno in tvorno slovansko voljo, ki bo, če jo bomo znali prav vzgajati v obrambnem duhu in jo usposobiti za ustvarjajoče delo, dala Evropi novo osnovo. Ne

da bi bili imperijalisti, hočemo priti do zdrave demokracije, ki bo nam Slovanom jamčila, da se nikoli več ne bo ponovilo v zgodovini Evrope, da bi narodi teptali druge narode. Slovanski genij se šele sedaj javlja na obzorju. Naš slovanski genij nima nobene zveze z boljševizmom, ki je izrodek sovražnikov slovanstva. Naš slovanski genij pomeni ljubezen, ki jo slovanstvo goji do svobode vesti in duha, ki oživlja um in voljo za pravična dela in za pravičen red.

Dejanski izraz tega velikega dejstva je manifest bolgarsko-jugoslovanskega zbliznanja, ki sta ga izdali dve cerkvi-sestri, jugoslovanska in bolgarska pravoslavna cerkev z namenom, da postanejo Bolgari in Jugoslovani bratje ne samo v besedi, temveč tudi v dejanjih. Obisk, ki so ga od 14. do 16. septembra 1936 napravili bratski Jugosloviji zastopniki našega narodnega sveta za mirno zvezo, za sklenitev mednarodnega prijateljstva s pomočjo cerkva, je odkril pred slovanskim svetom v bratski Jugoslaviji široke možnosti za doseganje toliko zaželjene jugoslovansko-bolgarske skupnosti v bodočnosti.

Vi prihajate iz Ljubljane. Vi mi prinašate vedri in tvorni slovanski duh. Bodite blagoslovljeni! Mi se čutimo tako blizu vas, dasi nas ločuje razdalje. Zakaj? Zato, ker je ime Ljubljana tako drago vsem Slovanom, tako prežeto s silo duha in tvorne volje, da se izpolni oporoke svetih slovanskih apostolov, ki so s pomočjo slovanskega jezika narisali čez vse to ogromno ozemlje od Triglava do Tihlega morja, od ledenega severa pa do sinjega Sredozemlja, zemljevid slovanske skupnosti. Bodi torej pozdravljena Ljubljana, in blagoslovljena! Gorčete Boga prosimo, mila nam in draga ter plemenita prestolnica slovanske ljubnezi, krasna in veličastna Ljubljana, da bi si za vedno zapisala v srce to-le misel: Ničesar tujega ne zahtevamo, a svojega ne damo! Slovani vseh držav, zedinite se! Sveti val prebujenja slovanske zavesti in samozavesti vstaja!

Naša mila in bratska nam Jugoslavija naj bo zdrava in srečna in naj se razvija v stalni rasti proti dnevom nove slave. Naj živi, raste in cvete v strah nasprotnikom v slavo božjo in v splošno, za vse Slovane srečno in svetlo bodočnost!

Vitan Georgiev:

Bolgarsko zadružništvo

Poljedelstvo in njegove panoge so osnova narodnega gospodarstva v Bolgariji. Dovolj je, ako navedemo, da se 75 odstotkov vsega prebivalstva preživlja z obdelovanjem zemlje, torej vemo, kje moramo iskati glavne opore za gospodarski, socialni in kulturni napredek v državi. Pri tem moramo še navesti, da tvorijo srednji in mali kmetje 95 odstotkov poljedelskih gospodarstev.

V razvoju organizacije bolgarskega kmetkega gospodarstva in v napredovanju kmetkega gospodarstva na lastni zemlji — po osvoboditvi Bolgarije — je moral narod preživeti mnogo zanimivih in tudi dosti težkih dob, ki pa jih ne omenjati. V tem mučnem položaju bolgarskega kmeta moramo iskati v največji meri psihološke in gospodarske predpogoje za ustanovitev in razvoj kmetkega zadružnega gibanja v Bolgariji že proti koncu minulega stoletja.

V nevarnosti, da postane suženj oduha in da bi se moral celo s svojo družino seliti, je bolgarski mali in srednji gospodar iskal že v l. 1890 svojo rešitev v zadružništvu. Prva bolgarska zadružna je bila ustanovljena v vasi Mirkovo, Pirdopski okraj, v letu 1890. Zadružna je »rajtajzovka«, s čisto kreditnimi nalogami, ob neomejeni odgovornosti svojih članov. Resnično zadružniško gibanje v Bolgariji se je začelo v začetku novega stoletja. Kmetško zadružništvo je potem zelo hitro napredovalo in se je naglo razširilo.

Na isti način je zadružništvo s svojo kreditno pomočjo rešilo bolgarskega kmeta še neke druge nevarnosti in nesreče — tako imenovanega »zeleničarstva«. »Zeleničarstvo« je bilo posebno v pretekli dobi zelo v navadi. Pod imenom »zeleničarstvo« se razume prodaja poljedelskih pridelkov »na zeleno«, to je stojičih še na njivi in nezrelah, da se dobijo v naprej potrebna denarna sredstva.

Torej z ene strani osvoboditev oduha

kapitala in »zeleničarstva«, z druge strani pa — kar je glavno — usmeritev bolgarskega poljedelstva k potrebam domačega in tujega trga, to je bolgarskega kmeta nagnilo, da je iskal in tudi

Dva tobakarja

našel v zemljedelskem zadružništvu edino in najpopolnejšo obliko, ki mu pomaga izboljšati in izpopolniti svoje gospodarstvo v namenu, da se izvzira poljedelsko blago v velikih, vzorčnih in tipičnih množinah, pri vsem tem pa da si varuje intenzivnost malega posestnika.

In kmalu je »zemljedelsko zadružništvo« postalo središče vse gospodarske pobude kmečkega ljudstva v Bolgariji.

Zadružništvo se je pojavilo od začetka kot kreditna gospodarska organizacija, polagoma pa preide v gospodarsko izvajenje bolgarske vasi zlasti po vojni, v zadnjih letih pa razvija že veliko gospodarsko delavnost. Iz kreditnega gospodar-

Preds. min. sveta dr. G. Kjusteivanov

stva se hitro prelevi v vsestransko kmečko gospodarsko zadružništvo z nalogo, da varuje malega in srednjega posestnika pri prodaji njihovih proizvodov, da mu pomaga pri nabavi domačih potrebščin.

Danes, ko kmetško zadružništvo obsega v svojih organizacijskih in gospodarskih pojavih skoraj vse proizvajajoče kmetško ljudstvo v državi, je že izredno velikega pomena za narodno gospodarstvo.

Spričo svojih velikih nalog in v težki konkurenci z zasebnimi kapitalističnimi podjetji, je čutilo bolgarsko kmečko zadružništvo podjetji, je čutilo prvih letih, da je na vsak način potrebno, da se združi v eno, mogočno zadružno centralo, ki naj vodi vse gibanje.

Ze leta 1907 je bil storjen začetek take centralne: najprej pod imenom Glavna, pozneje Centralna, a od leta 1914 že »Splošna zveza Bolgarskih zemljedelskih zadrug«.

»Splošna zveza Bolgarskih zemljedelskih zadrug« je zedinila tekem svojega 30 letnega obstoja 1250 kmečkih zadrug, ki imajo skupaj nad 200.000 članov (v letu 1935 znaša število vseh zemljedelskih zadrug v Bolgariji 1600).

Tu je treba tudi omeniti, da je ena važnejših dob v razvoju splošne zvezne zadrugne organizacije, ustanovitve pokrajinskih zvez in sindikatov, ki so posredovali med »Splošno zvezo« in posameznimi zadrugami, zlasti v zadrugni prodaji in zadrugni nabavi. V vsej Bolgariji je danes 84 pokrajinskih zvez in sindikatov, ki so vsi zedinjeni v »Splošni zvezi Bolgarskih zemljedelskih zadrug«.

S pomočjo Bolgarske zemljedelske in kooperativne banke kreditira danes splošna zveza bolgarskih zemljedelskih zadrug svojim zadrugam v njihovem vsestranskem kreditnem, trgovsko-gospodarskem in kulturnem prosvetnem delovanju. Združuje poljedelske zadrug v eno moralno in materialno zastopstvo.

Za doseg svojega glavnega namena vodi »Splošna zveza bolgarskih zemljedelskih zadrug« — splošne prodaje: poljskih pridelkov v zrnih (razna žita, fižol itd.), izvoz jaje, sadja in zelenja, mlečnih in mesnih proizvodov, rožnega olja, bombaža, semena od sončnic in drugo, ter splošne nabave: materiala za kurjavo, kolonialno blago, poljedelske stroje in njihove dele, papirni material, modro galico in druge tovarniške proizvode, ki so potrebni kmetom pri njihovem gospodarstvu.

V svojem trgovsko gospodarskem delovanju skrbi »Splošna zveza bolgarskih zemljedelskih zadrug« za naotranji in za zunanji trg. Samo v letu 1935 je imela zveza skupaj s svojimi pokrajinskimi zvezami in sindikati 5.150.000.000 levov prometa.

Danes je »Splošna zveza bolgarskih zemljedelskih zadrug« ena največjih izvoznikov vseh vrst poljskih pridelkov zlasti grozdja, jaje, sadja in zelenjave.

S svojim kulturnim in socialnim delovanjem je ona izrednega pomena za življenje bolgarske vasi in deluje za izboljšanje njenih socialnih, gospodarskih in kulturnih razmer.

Po svojem vsestranskem trgovsko-gospodarskem, socialnem in kulturno-prosvetnem delovanju je »Splošna zveza bolgarskih zemljedelskih zadrug« z vsemi svojimi organizacijami najmočnejša socialna in gospodarska organizacija v Bolgariji.

Življenje bolgarskega kmeta. Železni plug nikakor ne more izpodrinuti lesenega drevesa, ki ga je bolgarski kmet vajen že stoletja. Slika v kotu: Delo v rudniku Popov Dol

Prof. A. Cankov:

Ob prijateljstvu med Bolgarijo in Jugoslavijo

Zbližanje je delo narodov samih.

Z radostjo zadovoljim vaši želji, da napišem nekoliko vrstic za »Slovenec«. Predvsem porabim priliko, da izkažem svoje spoštovanje imenitnemu slovenskemu državniku g. dr. Korošču. — Pred leti sem imel priliko, da sem se osebno spoznal z njim. Nekoliko dni se je mudil v naši prestolnici. Na našega voditelja sem si ohranil ne samo dober spomin, ampak tudi najboljši vtis. — Dr. Korošec je kulturen človek, Evropejec v polnem smislu besede. Tih, miren, blagoroden, z eno besedo: vse dobre lastnosti svojega slovenskega naroda. — Veselim se dalje, da mi je dana možnost po listu »Slovenec« izraziti moje občudovanje slovenskemu narodu. Smatram ga za enega najnaprednejših in najboljših slovanskih narodov. Pod neposrednim zapadnim vplivom so postali Slovenci najkulturnejši Slovani. Moja želja je, da ima naš bolgarski narod v slovenskem narodu dostojen vzorec za lasten preporod.

Od tu dalje bom govoril z gotovo rezervirano, ker nekateri jugoslovanski tiskovni organi proti meni osebno niso blagohotno razpoloženi. Razumem zakaj to. Eni imajo v tem smislu interesa, a drugi me ne poznajo dovolj, kakor tudi sicer malo poznajo naš bolgarski narod. Vemo, da ima Bolgarija veliko sovražnikov, ki se ne bodo nik-

dar spreobrnil. Zato želimo, da bi nas vsaj sosedje dobro poznali.

Bolgarski narod je narod hrabrih borev. V stoletnih historičnih borbah smo dokazali, da imamo pravico do narodnega obstoja in do napredka. Z lastnimi silami smo razbili državni stroj naših zavojevalcev (Turkov) ter si sami pripravili osvoboditev. Pol veka smo se borili za našo osvoboditev — za najvišji ideal, v katerem je bila vzgojena nova Bolgarija. Usoda nam ni bila mila. No, danes je naš ideal — mir, svoboda in kulturni napredek. Glavna posebnost Bolgara je njegova ljubezen do svobode in želja po neodvisnosti. On ne trpi niti suženjstva niti varuštva. Mi smo ljubosumni na vsak poskus, kateri bi mogel ogroziti dostojanstvo neodvisnega naroda in suverenost države. V borbi za našo narodno svobodo se nismo ustavili pred ničemer.

Z zadovoljstvom gledamo na delo, ki ima za cilj zblížanje med našim in ostalimi jugoslovanskimi narodi. To stremljenje je delo narodov samih. Daj Bog, da bi mi politiki dobro razumeli težnje naših narodov in jih z dobro voljo in širokosežnostjo podpirali v njihovih naporih. Potrebno je mnogo potrpljenja in razuma, da bode naše delo venčano z uspehom.

Naše narodno socialno gibanje, največja in trenutno gotovo najmočnejša javna sila, ki je vzgojena v zgodovinskih tradicijah našega naroda, je kot patriotska in nacionalna sila goreč in iskren pobuditelj bratskega zedinjenja med slovanskimi narodi na polotoku in zagovornica dobrih in iskrenih stikov z vsemi sosedji. Prepojena z duhom naše miroljubnosti deluje danes z vsemi silami za ustvaritev in organizacijo države in za kulturne ter gospodarske povzdige bolgarskega naroda.

Rilski samostan pod planino Rila

Dr. D. Kovačevski:

Planinstvo v Bolgariji

Tujcu, ki pride od katerekoli strani v Bolgarijo, se odkrivajo neskončne planinske verige. Stari »Balkan« je razprostril svoje grebene po sredi države in po njem se ta del Evrope že od davnih časov imenuje Balkanski polotok. V jugozapadni Bolgariji se vzdiguje mogočna »Rila« planina z najvišjim vrhom na Balkanskem polotoku »Musala« (2924 m). Na jugu leži Rodopski gorovje a za njim legendarni »Pirin«.

Planina pa, ki je najbolj pospešila razvoj planinstva v državi, je veličastno, nad prestolnico Sofijo se vzdigajoča »Vitoša«. Ze pred našim osvoboditvijo je pisal francoski učenjak in potovalec Ami Bue, ki je prehodil balkanske države: »Vem, da bodo člani planinskega društva in mnogi turisti šli na Vitošo, kakor hitro se bodo zgradile železnice v Turški. In tudi tukaj bo zrastel hotel, kakor na Rigi-Kulm (Švica). »Tempe« pod visokim Olimpom je romantičen, »Voden« v Macedoniji je očarujoč, toda kje na svetu more človek videti toliko krasnih slik iz enega samega in lahko dosegljivega vrha, kakor je »Crni vrh« na Vitoši?«

Ze leta 1890 je napravila majhna skupina izobražencev izlet v Vitošo. Duša izleta je bil pisatelj Aleko Konstantinov, ki je postal ustanovitelj planinstva v Bolgariji. Leta 1895, v mesecu avgustu, je povabil prijatelje narave k ustanovitvi turističnega društva, cigar člani naj postanejo vsi oni, ki se bodo na praznik Sv. Bogorodice, 28. avgusta, povzpeli na vrh Vitoša. Kako je bil pisatelj Aleko Konstantinov presenečen, ko se je na Crnem vrhu zbralo več kot 300 ljudi. To je bil začetek prvega bolgarskega planinskega društva.

Ustanovitelj planinstva v Bolgariji, Aleko Konstantinov, je umrl v mesecu maju 1897. leta, z njim je ugasnila tudi njegova pobuda. V juliju 1899 se je obnovilo bolg. planinsko društvo in je šlo v svojem prvem letu 150 članov. Ideja se je razširila tudi po drugih bolgarskih mestih, tako da je društvo v letu 1902 imelo že 27 podružnic s 1200 člani. V letu 1910 je podružnic že okoli 42 z okoli 3000 članov.

Po izbruhu vojne je društvo tako rekoč prenehalo delovati.

Po balkanski vojni se začne nova, mrzlična delavnost. V množicah obiskujejo ljudje planine in tu iščejo po prestanih vojnih naporih ukrepitve telesu in osvežitve duhu.

Povojna doba pomeni za bolgarsko planinstvo novo, podvojeno delovanje v gradbi planinskih koč (koča = bolg. hiža). V maju 1922 je bil blagoslovljen planinski dom v Trnovu, na zgodovinskem mestu »Carevec«.

Temelj doma je bil postavljen sicer že 1911. leta, toda doma radi nastale vojne ni bilo mogoče dovršiti. V letu 1922 je bila postavljena prva planinska koča »Skakavica« na planini Rila. Zgrajena je z združenimi silami mladih in starih turistov iz mesta Dupnica. 1924 leta je bila dograjena koča »Aleko«, — prva koča na govorju Vitoša nad Sofijo. Ena izmed najboljših planinskih koč je »Musala« na vznožju gore Musala pri Musalskem jezeru. Postavili so jo samokovski planinci. Sedaj imamo dve planinski zvezi B. T. S. in Ju. T. S. (prva zveza starih planincev, druga mladinska planinska zveza); na govorju Vitoša je 7 koč in 2 zavetišči, v Stari Planini 12 koč, v Srednji Gori 2 koč, v Rila Planini 4 koč in 3 zavetišča, v Rodopih 5, v Pirinu 5 koč, na Osogovo 1 in na obali Crnega morja

1 koča, skupaj 37 koč in 5 zavetišč. Poleg tega ima 11 podružnic lastne domove.

Od ustanovitve planinskega društva v Bolgariji je živel misel na lasten planinski list, ki pa je začel izhajati šele marca 1902 z imenom »Bolgarski turist«.

Skoraj v vseh kočah so vremenske opazovalnice, ki jih nadzoruje osrednja vremenska postaja. Ustanovljeni so bili tudi posebni zaščitni parki na planinah Vitoša in »Strandža«. Pri nekaterih kočah so urejeni »alpinizmi«. Zelo je poskrbljeno tudi za pogozdovanje okolice planinskih koč in za markiranje potov.

Bolgarski planinci imajo pred seboj še mnogo nalog. Če pa pregledamo njihovo zelo živahno povojno delovanje, smemo pričakovati, da bodo tudi ostalim nalogam kos. Razveseljivo je, da so se bolgarski meščani in kmetje privadili planin, ki jih obiskujejo zlasti ob praznikih; takrat gredo celo množice v gore. Treba je prisostovati vsakoletni spominski slavnosti za pokojnim ustanoviteljem bolgarskega planinstva, Aleko Konstantinom, pa se človek osebno prepriča, kako je planinstvo v Bolgariji že splošno. Včasih prisostuje temu prazniku na Vitoši nad 10.000 ljudi.

Rektor S. S. Bobčev:

pozdravlja jugoslovansko prijateljstvo

Na dogovor o večnem prijateljstvu med Bolgarijo in Jugoslavijo gledam jaz z več vidikov. Najprej me osebno zelo veseli, ker v tem dogovoru vidim izpolnitev tega, kar sem učil mnogo let in kar je sprejeto v naših slovanskih krogih kot vera. Drugič pa je dogovor formalni izraz tega, kar je bilo in kar bo ostalo v zavesti in želji našega naroda. Naš narod gleda na zvezo z Jugoslavijo kakor na potreben sestavni del za trajno srečo in vzajemno kulturno sodelovanje obeh držav. Končno — z visokega slovenskega vidika — se bo v tem dogovoru o večnem prijateljstvu povdarila in razjasnila formula, sprejeta pri nas in pri vseh Slovanih na vseslovanskem zborovanju, prirejenem v Sofiji leta 1910, po kateri bodo srečni vsi Slovani samo takrat, ko se bodo med seboj priskočno zblížili in ko bodo mogli roko v roki smelo iti po svoji razvojni poti do ustanovitve in okrepitve kulturne skupnosti, ki bo v svetovni kulturni zaklad mogla položiti svoj dar — za okrepitve miru, svobode in višje kulture.

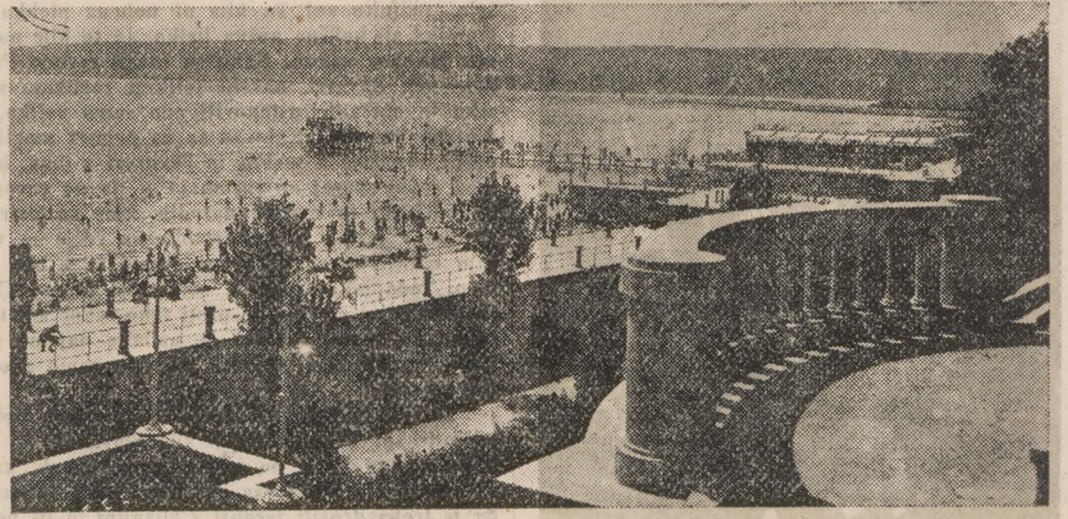
Vrh Musala (2925 m)

N. V. Balabanov, ravnatelj bolg. tisk. urada:

Bolgarski tisk

Zgodovinski razvoj bolgarskega dnevnega tiska je v tesni zvezi z duhovno in politično zgodovino Bolgarije. V primeri z zapadno Evropo je razvoj našega tiska zakasnel, kar za nekoliko stoletij, to pa zaradi 500 let trajajočega narodnega suženjstva. Preden preidemo na pregled dnevnega tiska, moramo vsaj mimogrede omeniti tudi razvoj pe-

politično vzgajati. Značaj tega tiska pa je bil že politično-strankarski. Prve politične dnevnike so začele izdajati razne politične stranke. Vsebinsko so se delili v domačo kroniko in v inozemsko informativno službo. Casopisje se je potem naglo razvijalo in izpopolnjevalo, toda o dobro urejenem in tehnično modernem časopisju ni mogoče

Varna, kopalnišče ob Črnem morju

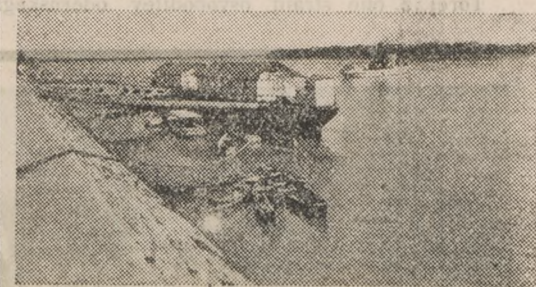
riodičnega tiska, ki je časovno starejši od dnevnega. Prvi, ki je začel z izdajanjem periodičnega lista, je Konstantin Fotinov, ki je že leta 1842 izdajal v Smirni v Mali Aziji list »Ljuboslovje«, ki je pozneje izhajal mesečno do leta 1846, ko je ugasnil. Zanimivo in omembe vredno je, da so za časa narodnega rojstva duhovni in politični voditelji bolgarskega naroda mnogokrat sprejemali izdatno podporo, namenjeno izrecno za tisk, od angleških misijonarjev (protestantskih), ki so delovali po ozemlju turškega cesarstva. Tako je na pr. znano, da je angleško svetopisemsko društvo dalo tiskarni Damiani v Smirni cerkveno slovanske črke, ki so bile potrebne za propagando literature. Tudi Fotinov je bil v zvezi z angleškimi misijonarji, ki so mu izdatno pomagali pri izdajanju »Ljuboslovja«.

Če je bil Konstantin Fotinov ustanovitelj prvega periodičnega lista v bolgarskimi, pripada čast in zasluga za ustanovitev prvega bolgarskega časopisa dr. Ivanu Bogorovu, ki ga je izdal leta 1846 v Leipzigu v Nemčiji. Imenoval se je »Bolgarski orel« in je imel že popolnoma značaj informativnega časopisa. Zaradi tega smatramo, da so bili že takrat postavljeni temelji današnjemu bolgarskemu informativnemu časopisju.

Konstantin Fotinov in Ivan Bogorov sta bila velika rodoljuba. Vrgla sta se na zelo nevarno delo, povezano z velikimi žrtvami, samo da pomagata svojemu narodu, ki je bil duhovno suženj Grkov, politično pa suženj Turkov. Prvi bolgarski listi so imeli predvsem to nalogo, da vzbudijo narodno zavest med bolgarskim izobraženstvom. Zato imajo tudi ogromno zaslugo za politično osvoboditev Bolgarije. Kajti s pomočjo tiska so širili svoje ideje voditelji bolgarske revolucionarne borbe, kakor tudi vodje našega narodnega preporoda in so tako pripravljali narod na politično in duhovno svobodo. Iz te dobe revolucionarnega snovanja je treba omeniti »Znamer«, ki ga je izdajal Gotev, »Svoboda«, ki jo je izdajal Karavelov, nekoliko pozneje »Nezavisnost«, ki je tudi plod Karavelovega duha, »Dunavski lebetec«, u katerem je učil Rakovski. Vsi ti so z veliko gorečnostjo pošiljali prve iskricke zaupanja v svobodo zaslužnih bratov. V Carigradu pa so klicali k narodni samozavesti Slavejov s svojo »Macedonijec«, Balabanov s svojim »Vjekom« in razni drugi narodni voditelji.

Preden zaključim ta bežeči pregled bolgarskega tiska pred osvoboditvijo našega naroda, moram omeniti velik vpliv, ki ga je imela protestantska propaganda na Balkanu za razvoj našega tiska. V tej zvezi je treba omeniti »Zornico«, ki je začela izhajati leta 1864 z uredniki kot Albert Long, I. K. Bryan, L. Byghton in drugi. »Zornica« je že takoj v začetku odmerila veliko prostora za politične informacije ter je do podrobnosti opisovala trpljenje bolgarskega naroda pod turškim suženjstvom. Vedno in vedno je pozivala ves kulturni svet, naj se vendar zavzame za Bolgare in napravi konec neznanemu položaju na Balkanu. »Zornica« izhaja še danes kot tednik.

Prvi bolgarski dnevnik je začel izhajati še pred osvoboditvijo Bolgarske. Naslov mu je bil:

Vidin, pristanišče na Donavi

»Sekidnevni novinar«, in je prvič izšel leta 1877, in sicer v Bukarešti v Romuniji. Prevzel je zunanjo obliko romunskih informacijskih dnevnikov, vsega je izšlo samo 76 števil.

Pravem bolgarskem dnevnem tisku smemo govoriti šele po osvoboditvi Bolgarije. Tvorci nove države so nujno potrebovali pomoč izrjenega tiska, da so mogli vplivati na javno mnenje in ga

govoriti pred letom 1900. Do tega časa imamo prav za prav samo en dnevnik, ki mu gre naslov evropskega, namreč »Balkanska Zora«, ki je začela izhajati že leta 1890 v Plovdivu pod vodstvom Haritona Ganadijeva. »Večerna pošta« izide leta 1902 in je imela silen vpliv na nadaljni razvoj široko-informativnega časopisja v naši državi. Okrog njenega uredništva so se vzgajali vsi veliki bolgarski časnikarji. Prvi njen politični urednik je bil Simon Radev, sedanj bolgarski poslanik v Londonu. Istega leta je izšel tudi informativni dnevnik »Dnevnik«, ki še vedno izhaja v Sofiji. Pomembna je bila tudi »Kambanac« (Zvon), ki je bila ustanovljena v isti dobi pod vodstvom K. Stančeva. »Kambanac« izhaja še danes. Vmes so le kratki presledki, ko je omagala. Vpoštevano vlogo igrajo tudi »Denc«, ki ga je prvi urejeval V. Velčev, nadalje »Mir«, ki ga je pred kratkim vodil znani časnikar Iv. Pecev-Platkov. »Mir« še vedno izhaja in vživa sloves resnega političnega časopisa.

V dobi po balkanskih vojnah in po svetovni vojni sta na ugledu silno zrastle dnevnika »Utroc« in »Zarjac«.

Do svetovne vojne je izhajalo bolgarsko dnevno časopisje le v skromnih nakladah po par tisoč števil. Razmere pa so se že med vojno popolnoma spremenile in so naklade hitro narasle, kakor se je tudi urejevanje listov in njih tehnična oprema izpopolnila.

Po svetovni vojni, ko je bil bolgarski narod ves potrt in ponižan, je začel v Sofiji izhajati časopis »Zora«, ki si je stavil nalogo, da v bolgarskem narodu zopet oživi vero v samega sebe. »Zora« je žela velike uspehe in se je dvignila do enega največjih informativnih listov v naši državi. Največja časopisa sta danes v Bolgariji »Utroc« in »Zora«, ki oba dosemeta 100.000 dnevne naklade. Najbolj upoštevana in resna politična lista pa sta brez dvoma »Mir« in »Slovoc«, ki pa imata, kot se to vedno dogaja za resnejše časopisje, bolj skromne naklade, ki ne presegajo 20.000. Po svetovni vojni so se pojavili dnevniki tudi po raznih večjih pokrajinskih mestih.

V Sofiji izhajajo danes naslednji pomembnejši informativni listi: »Zora«, »Utroc«, »Zarjac«, »Mir«, »Slovoc«, »Dnes«, »Nova Kambanac« in »Dnevnik«.

V provinci pa izhajajo: »Borbac« in »Jugoc« v Plovdivu, »Varnenska pošta« in »Varnenske novice« v Varni, »Bugarski Far« in »Večerna pošta« v Burgasu, »Rusenska borba« v Ruseh, »Sever« v Lomu, »Haskovski novine« v Haskovu.

V ponedeljkih ter na dneve po praznikih pa izhajajo še v Sofiji »Poslednja pošta«, »Praznični vestnik«, »Dagec«, »Sofijec«, »Dumac«, »Utroc«.

Mali dnevni časopisi, ki so v začetku izhajali na dveh straneh, so se sedaj že razširili na 8 strani, ob nedeljah pa redno na 10 do 12 strani. »Utroc« in »Zora« včasih izhajata tudi na še večjih straneh.

H koncu bi rad omenil še nekaj najbolj vplivnih bolgarskih časnikarjev: Mihail Gadžarov, Ivan Pecev-Platkov, Velčo Velčev, Hristo Siljanov, Danail Krapčev, Krstju Stančev, Todor Kožuharov, Boris Vasov, Georgi Kulišev, Jordan Mečkarov, Stefan Tanev, Grigor Vasilev, Dimo Kazasov, Georgi Belčev, C. Bršljanov, T. Trifunov, Kupenikov in še mnogi drugi. Ves ta časnikarski zbor skupno z mlajšim naraščanjem, ki se zbira okrog njega, služi ne glede na pripadnost strank ali svetovno naziranje svoji domovini in brani, kakor sploh ves bolgarski tisk, ideale bolgarskega naroda.

Elizabeta Bagrjana:

Moja pesem

Le vzemi, čolnar, v lahkotno me ladjico svojo, ki morju brezšumno reže smolne valove in kakor do nebesa pot da od tod si utira, z galabi drznimi, prostimi, zdi se, da plove.

Ko pridemo ven iz zaliva v odprto širjavo in kapljice slane usnice nam oškropijo in veter od juga napolni nam jadra razvita in ladjica bela začarana plane v daljavo — tedaj, o čolnar, zapojem neslišano pesem, zapojem pesem o svoji nezadni deželi, ki njeno ime kot oblak je nad mano povešen in pesem mi njena kot med je in vino.

Ob žetvi pojo dekleta pri nas temnooka, pripjevajo fantje, na večer ob durih jih čakajo, po svatbah pojo in na preji, ko noč je globoka, in matere pejejo, ko nad mrtvimi plakajo.

O, pesmi nesrečne tako, zadušene in tih, čul nisi še — morda enake ne najdeš na sveti, ker naroda ni, ki imel bi usodo bolj bridko in muko bolj težko, in voljo je nemo trpeti.

Na naših planinah sneg ne topi se v poletju in morje je majhno, toda ime mu je Črno. Vrh gore je Črn in večno srdit je in mrtačen in zemlja je črna — plodna, a tožna brezšerno.

Le vzemi, čolnar, v lahkotno me ladjico svojo, ki ljubi brez straha zapenjene, smolne valove; na pot se odpravimo, na potovanje brez kraja, do nebesa in galéba, ki svobodno plove...

Prevedel: Neznani.

Spomin na Bagrjano

Mišim, da je povsod tako kakor pri nas: s tisoč računih se znamo spriznati, jih trpeti, celo priznavati; če ne zaradi njih samih in njihove vsebine pa iz navajenosti, ki jo poraja njihovo trdovratno vztrajanje, njihova nepretrgana navzočnost v duhovni ali zunanji bližini. Toda tri, štiri resničnosti ostanejo zmeraj zoprne, nesprejemljive, kljub razvoju, kljub tako zvanim zahtevam časa in kljub pravilom. Med teh nekaj nesprejemljivosti spada ženska umetnost, ali da se omejim na njeno, moških najbolj neljubo obliko, ženska literatura. Morda se te besede zde preveč osebne, sumljivo podobne zvokom iz neumne preteklosti; marsikdo bi mi utegnil očitati tako ali tako pojojen tradicionalizem. A ne skupaj ne izpodbijate te, recimo, moške resničnosti.

Vem, da je za nas ta resnica še dosti bolj brutalna kakor za splošnost. Ženska literatura je za nas zmeraj nekaj, kar odpravimo z nasmehom ali ostro domiselno, še večkrat pa banalno besedo. Zmreaj je videti, da gre pri omembi ženske literature za nekaj nobenega, kar se v neumnem naporu steza čez svoje zmožnosti. Ženska literatura — simbol nepristnosti, izraz večne ženske težnje po ugajanju; težnja, ki ne ostane nikdar zgolj težnja, marveč se prevrže v pretvarjanje. S tem se odreče iskreni obliki in zdrzne v nesrazmerje, kakršno vidimo v tihožitju za dva solda, vklejenem v pozlačen okvir za tisočake. Roba za diletante in imejtelje pocieni okusa, kvečjemu še za spoštljivo domačo rabo.

Vem, Mundsetova in še dve ali tri služijo za obrambni zid proti takim sodbam. Toda ob njih, izjemah, se zdí resnica še vidnejša.

V umetniku ljubimo človeka, ki je večji, v doživljanju zgoščenjši, v podajanju neskončno bolj ustvarjalni od nas samih. Ljubimo njegov pogled čez širino in skoki globine; njegovega duha, ki hkratu objame vse, kar mi vsak zase kot drobci živimo. Ljubimo njegovo pola po svetu, ki si ga gradi v zanosu iz tvarnih, vidnih, dojemljivih odlomkov v celoto, ki nam vsiljuje lepa spoznanja, misli, prepričanja, hrepenenja. Vemo, da je njegov svet prostornejši, bolj neomejen, bolj svetel in bolj teman od našega.

Ljubimo še zlasti umetnika, ki ta svet ponazarja ne le umetniškimi, marveč tudi v življenjskim ustvarjanjem. S svojim življenjem, ki ga v malenkostih prepaja ta njegov pravi poklic. Ljubimo večjega človeka, celotnega človeka.

Torej bi v umetniku ljubili dovršenejšo, večjo žensko. Recimo popolno žensko. Nedvomno bi jo — moška umetnost in njeno iskanje žene, ideala po smislu umetniškega ustvarjanja, najbolj govori za to. Za ljubitelje vzgledov navedem Danteja in Prešerna. Tisočletja umetnosti so priče te, tudi moške resnice. Toda...

Tu se prične filozofija. Toda s tem premišljanjem sem napisal bistvo tega, kar naj bi dalo vsebino kratkemu spomninu na Bagrjano. Ne utegnem, da bi iskal za označbo teh stavkov slovensko rečenico za tisto, čemur pravijo po francosko hommage. Hommage à Bagrjana.

Bagrjana, bolgarska pesnica, je prva umetnica, ki sem jo srečal tako, ne v knjigah. Vedel sem zanj iz knjig, vedel sem, da je drzno, pogumno začela odkrivati to malo slovensko umetnost Bolgarom, da je začela živeti zadnja leta prava med Balkanom in Triglavom. Videl sem jo od oddalec pri obiskih v Ljubljani; kak večer smo se

navduševali med begotno bleščavo njenega nemirnega življenja.

Vse to bi utegnilo na človeka vplivati, da bi ob srečanju ne videl v njej glavnega: umetnice. Zato je bilo prav, da smo se spoznali izven vsega tega, kar bi nas doma oviralo pri pogledu in presoji.

Mimogrede smo se pozdravili v Genovi; tako nakratko, da je bilo komaj dovolj za radovednost oči. Prvi vtis ni bil tak, kakršnega se človek pri »umetniških« boji: nepristno, odbijajoče, zatajevanje ženskega; zunanje stremiljenje po moškostvu. Ne, Bagrjana, je umetnica, to se pravi, pristna ženska.

Zatem je prišel teden skupnega bivanja v Barceloni, skupne poti, skupna odkrivanja majhnih lepot velikega mesta ob morju z istimi mladimi prijatelji, ki menda danes ni nobenega živlega.

Vožnje po Kataloniji, stavja, lepote. Nazadnje dolg izlet po tisti pravljici obali v maju. Terase, plamenice v nageljnih in večernem soncu, bela dvorišča samostanov. Pogledi čez črno, luknjčavo razjedeno pirenejsko obalo, nad katero je divjala južna pomlad.

Vse do tedaj sem sovražil deklamacije, s katerimi se morajo ob lepih prilikah postavljati ne-

rodni otroci. Tisto popoldne bi se mi zdelo še zlasti nemogoče poslušati čigarkoli pesmi iz njegovih lastnih ust.

Sedeli smo pod pisanim robom zemlje in gledali morje, kako je kar naprej potovalo domov in se penaslo uničevalo med skalami. Ne vem, če je morje moški ali ženski simbol; zmeraj je nekaj velikega, ob čemer se da ure in ure molčati.

Bagrjana pa je kljub vsemu temu začela napol naglas praviti svojo pesem iz »Zvezde mornarjev«. Počasi, brez viharne naraščanje, preprosto, kakor so preproste velike resnice. Bilo nas je okrog pet ali šest, poslušali smo, ta tuji jezik ob zapadnem šumenju Sredozemlja, ki ni pripovedoval nič več in nič manj kakor morje pod nami.

...na pot se odpravimo, na potovanje brez kraja do neba in do galeba, ki svobodno plove ...

Mislím, da je bilo to. Morda se celo kaj lepšega, toda prenesel sem vse. Bilo je lepo in sila neprijetno: vsaka beseda je podajala priznanje, da je Bagrjana tisto, v česar resničnost tako težko verjamemo: umetnica, ženska, človek, ki ga v umetnosti ljubimo.

Spoznanje me ni prepričalo na sploh; toda za Bagrjano me je. Ob tem uradnem priznanju sem napisal ta spomin, ki morda vonja po staromodnosti kot priznanje in kot poklon. Napisal sem ga kot hommage za Bagrjano in za literaturo, katero njena sila bogati. Mirko Javornik.

Zimska pokrajina na Rila planini

Mihalj Madžarov, bivši minister:

Bolgarsko-jugoslovanska pogodba

Mi jo smatramo za velik političen dogodek, ker odgovarja čustvom in željam obeh narodov, ker vidimo v njej novo strujo tihega in mirnega razvoja obeh narodov, ker krepi poročila neodvisnosti obeh držav, ker da večjo možnost Bolgarom in Jugoslovanom, da živijo prijateljsko in bratsko, da se gospodarsko razvijajo bolj na široko. Vsi narodi, veliki in majhni, iščejo danes prijateljev, da bi si povečali svojo silo in bogastvo. Pogodba je velik korak do vzajemnega razumevanja in bratskega sodelovanja. Ne more napredovati narod, ako nima zaimenega notranjega in zunanjega mira. Naš narod ni pokazal samo enkrat, kam so obrnjene njegove simpatije in kakšne so njegove želje. Bolgarski car in njegova vlada so odgovorili tem čustvom in željam. V takih nacionalnih vprašanjih mi ne moremo biti razdeljeni.

Običajno se govori, da je dobra notranja politika tudi dobra zunanja. Tako je tudi v drugih državah. Kdor je zasledoval našo najnovejšo zgodovino, se bolj pa tisti, ki jo je preživel, ve, da smo ob slabi zunanji politiki imeli tudi razdore in prepire v notranjosti, kadar pa smo imeli zunanjo po-

litiko, ki je odgovarjala čustvom bolgarskega naroda, smo imeli tudi notranji mir, imeli smo svobodo in zakonitost.

Prepričan sem, da je to tudi ob tej priliki res. Pomirjeni na zunanji, urejeni v notranjosti se bomo posvetili mirnemu delu in kulturnemu razvoju.

Kakor ste videli, bralci, pogodba o večnem prijateljstvu med Bolgarijo in Jugoslavijo ni bila sprejeta z radostjo samo od dveh narodov, Bolgarije in Jugoslavije, temveč tudi od drugih narodov na Balkanskem polotoku, od velikih sil, ki držo danes v svojih rokah usodo sveta celo take države, ki jih drugi štejejo med vojno ljubce, so pogodbo odobrile.

To je očitno znamenje, da je delo, ki ga opravljata dva bratska naroda, vseobsežno, ki bo pripomoglo k pomirjavi sveta. Pred kratkim se je bil Balkanski polotok na glasu, da je ognjišče nemirov in krvoprelitja. Naša domovina je dala dober dokaz svojemu miroljubju. Pozabila je mnogo minulega in obrača svoj pogled v svetlo bodočnost. Katera druga dva naroda sta si bolj blizu kot Bolgarija in Jugoslovani? Nekeč udeležba narodov v vladi ni bila velikega pomena in radi tega je bilo mogoče vladati brez narodne volje, toda danes mora odgovarjati notranja in zunanja politika narodnim stremiljenjem in narodnim zahtevam. Torej ni nič bolj naravno, da zunanjo našo politiko pripeljemo do enomiselnosti in prijateljstva predvsem z nam najbližjimi narodi in da se naslonimo na kamen večnega prijateljstva. Naj bo blagosloven dan, ko bo kraljeval notranji in zunanji mir. Hvala vsem, ki podpirajo tako politiko!

Ivan Stojanov, Sofija:

Razvoj Bolgarije v novem času

Med balkanskimi državami je najmlajša Bolgarija. Srbija, Grčija in Romunija (od začetka pod formo dveh kneževin, Moldava in Vlahija) so se osvobodile z rusko pomočjo v letu 1833, dasi kot vazalne kneževine. Bolgarija pa je dobila svojo svobodo šele leta 1878. Celih 45 let je minulo, odkar so imeli sosedi Bolgarije srečo, da dobijo državno politično svobodo, katere bolgarski narod še ni bil deležen. Seveda to ni ostalo brez vpliva na občni razvoj bolgarskega naroda, kakor tudi ne na njegove meddržavne odnose in njegov položaj.

Glavni značaj nove bolgarske zgodovine je, da se je začel preporod bolgarskega naroda s prosveto, a ne po politični revoluciji. Prva narodna politična revolucija na Balkanu je bila srbska (1806. leta), kateri je sledila 15 let pozneje grška. In v obeh teh narodnih revolucijah so se Bolgari iz bratskega sočustvanja borili na strani sosednjih narodov, pričakujoč od dobrega izida revolucij tudi zboljšanje stanja in usode za svoj narod. »Taktik je bil oni srečni čas,« piše francoski duhovnik G. Songeon, »ko so se borili in unirali skupaj buntovci od Kapaonika in hajduci z Balkana.« (Hist. de Bulgarie, Paris, 1913.)

Toda to je bila le delna udeležitev Bolgarov v prvih balkanskih narodnih revolucijah. Bolgarski narod v celoti ne samo da ni bil pripravljen za podobno revolucijo, ni imel niti dejanske možnosti za to: pod turškim jarmom je bil bolgarski narod najbliže središču otomanskega imperija, najbliže

njegovim vojnim silam, ki so bile porazdeljene po strategično najvažnejših bolgarskih krajih kot sloječe garnizije. V tem položaju, v tako važnem zgodovinskem trenutku prve polovice XIX. stoletja — »v spomladni narodni revoluciji v Evropi (1848 do 1870. leta) bolgarski narod, vkovan od 4. stoletja v verigah dvojnega robstva — duhovnega (verskega — grškega) in političnega (turškega) ni imel možnosti, da bi se razgibal: In tedaj si je bolgarski narod zadal za nalogo, da uniči najprej najsihibkejšega nasprotnika, t. j., da se osvobodi verskega jarma zvitih Grkov. Odpor bolgarskega naroda proti verski sužnosti je ostal v zgodovini zapisan kot duhovno prosvetna revolucija — cerkveno vprašanje. Prvi klic za to mirno revolucijo, ki ni potrebovala in zahtevala orožja, je izdal skromni redovnik od »Svete Gore« — oče Paisij. Toda mirna revolucija se je izvedla šele 77 let po klicu očeta Paisija — da čuva Bolgar »svoj narod in jezik« (1839). Cerkvena revolucija bolgarskega naroda (1839—1870) je zaznamovana v zgodovini kakor pametna in skromna revolucija in popustljiva v svojih zahtevah: od začetka je zahtevala samo narodno duhovništvo, 3. aprila 1860. leta pa se je zasakala v resen napad, ko so Bolgari vsilili voditelje cerkvene borbe, da pretrgajo vezi s carigradskim patriarhatom. Od tega trenutka ves bolgarski narod sodeluje v novo oživljeni cerkveni revoluciji. In zato tudi konča s polnim uspehom ter povzroči padec 8 grških patriarhov in izšli od

otomanske vlade ustanovitev posebne bolgarske ekzarhije, potrjene z državnim aktom.

Vzporedno z bolgarsko cerkveno revolucijo teče z vso paro razvoj bolgarske prosvete in književnosti: v kratkem času so bile ustanovljene številne bolgarske šole, izdajajo se knjige in periodičen tisk. Bolgarski narod je izdal knjige, pošlavljal cerkve in šole: šole so vzgajale novo bolgarsko izobraženstvo, cerkvena revolucija je zapislala ime »Bolgar (blgarin)« in »bolgarsko vprašanje« v mednarodno-politični slovar.

Otomanski režim in mednarodni položaj med tem časom ženeta bolgarski narod z vso neizbežnostjo v narodno politično revolucijo. Pripravljala so jo razna krajevna vstaška gibanja, ki so se ponavljala do 1850. leta.

V 60. letih XIX. stoletja se pojavi ideolog in patriarh bolgarske narodne revolucije — Georgi Sava Rakovski. On je dal tudi odločilno geslo »svoboda ali smrt«. Pod njegovim vplivom se prične priprave za politično revolucijo preko uporniških čet tudi izven Bolgarije. Toda žalostni konec teh čet je izpremenil naloge in taktiko bolgarskih revolucionarnih voditeljev: z neustrašenim in odločnim Vasil Levski-jem se začne organizacija notranje bolgarske revolucije. Namiselna akcija, rop turškega poštnega voza v soteski Arabakonak, je napravila konec njegovemu delu in tudi njegovemu življenju. Toda njegovo delovanje je rodilo posnemovalce, druge »apostole za svobodo«, ki so agitirali in pripravljali splošni narodni upor v štirih revolucionarnih oblastih. Tretna oblast je objavila dne 20. aprila 1876. leta tako imenovano aprilsko (srednjegorsko) revolucijo. Bolj delo navdušenja, kakor materialno in politično pripravljena, je bila ta revolucija krvavo zadušena od Turkov: več kot 70 vasi in krajev je bilo požganih med Srednjo goro in Rodopi in več kot 20.000 Bolgarov, od otrok do starcev, ubitih ali odgnanih v pregnanstvo.

Aprilsko grozodejstvo v Bolgariji so razdržala splošno mnenje v celi Evropi. V Turčiji je nastal prevrat, ki je dovedel do prestola Abdul Hamida. Njegovo zavlačevanje ustavnega vprašanja je povzročilo — vmešavanje Evrope. V Carigrad sklicana evropska konferenca (koncem leta 1876) je izdelala načrt za reformo v Turčiji, ki ga pa ta ni hotela odobriti. Ruski car Aleksander II., kot mandat Evrope, zaradi tega objavi osvobodilno rusko-turško vojno (12. IV. 1877).

Z uspehom ruskega orožja in s podporo bolgarskih vstašev dovršena vojna se je končala z Berlinskim dogovorom (1. VI. 1878), ki je raztrgal bolgarsko zemljo.

Po berlinskem kongresu se začne novo državno politično življenje v Bolgariji. Ze od začetka ima mnogo ovir: z ene strani berlinski dogovor onemogoči za dolgo bolgarsko narodno zedinjenje, z druge strani pa postavi v notranjosti mnogo zaprek za ustanovitvijo male kneževine Bolgarije pod vazalstvom Turčije. Po zedinjenju (1885) tako imenovane Vzhodne Rumelije s kneževino in zlasti po proglasitve popolne svoje neodvisnosti (1908) je napravila Bolgarija nov poskus zedinjenja bolgarske zemlje, toda brezuspešno.

Sedaj skrbi bolgarski narod za gospodarski napredek države in za ohranitev najboljših odnosov s sosedi.

Notranjščina cerkve sv. Jožefa v Sofiji.

Damjan Kalfov:

Mali tiran

Tinček se je spet zbudil kot ponavadi, udaril mamico dvakrat z ročico, zlezal izpod odeje in začel včakati.

Mamica iztegne vsa zaspana roko, ga vzame v naročje in se popravi v postelji.

»Tih bodi moj mali! Ni-na, na-na, angelček moj, ni-na na-na ni-na na-na.« Toda Tinček ni hotel razumeti, kakor nikdar. Neprestano in vse glasneje joče.

Zbudil se oče.

»Ne, tega ne morem več prenašati! To ni nobeno spanje! Uh, kakšno življenje!«

Tudi on iztegne roko, prižge nočno svetilko in pogleda na uro.

Tinček pa joče, dere se kot prašček, obešen za zadnje noge.

Da bi ga pomirila, mu da mamica malo mleka. Tinček pa odrine stekleničico, da se razlije po maminii spalni srajci.

»Uh, boljše bi bilo, da se ni rodil! To vreščete!«

»Daj, trkaj po posteljnici, pa bo zaspal!« reče mamica.

»Ej, nepridipravček, sinček Tinček, sinček Tinček, reci: ata — mama, ata — mama! Daj, reci: ata, mama!...«

Nič. Niti »ata-mama«. Tinček je znal samo eno: dreti se, kolikor se more — in se je drl, drl na vse pretege.

Iz drugega koša se oglasi Matijček: »Ma—mama!«

Jezem in zaspan zazdeba kot starec: »Spet me je zbudil Tinček! Oh, ta Tinček! Ma—mama!«

In seže z roko pod gljavice, da vidi, če ima tam še svojo knjigo s podobami.

Mamica vstane s postelje in ujčka Tinčka po sobi: »Aja—tu—tu—ja!...«

»Ne pomaga nič. Niti to ujčkanje.«

V spalnici pri sosedu se prižge luč. Oče skoči, zapre okno in spusti zavese.

»Boš videla, da nas bodo policijsko izgnali s tega kraja. Boš videla! Tako lepe, tako čiste so noči, in niti enkrat ne moremo spati pri odprtem oknu!«

Mamica se zopet vleže in se dela, kakor da spi.

»U—u—u!« joka. »U—u!« Ugasi svetilko in udarjač po postelji, reče možu. Tudi ti, Matijček, pomagaj! U—u—u!«

Kakor sinoči in kakor vsako noč že mesec sem, je ata začel z desnim kazalcem tipkati po posteljnici. »Tik—tik—tok...«

Zdaj se je zbudil psiček in zalaja: »Hov, hov, hov!«

In vsa spalnica se je spremenila v malo menzarjo. Vsi so bili zaposleni in vsak je hotel kar najbolj vestno vršiti svojo nalogo. Tinček pa je kričal še bolj, tako, kakor da koljejo praščika. Mamica je zaprla oči in jokala, kolikor je mogla žalostno. Očetov upognjem kazalec se je spremenil v avtomatsko kladevo, ki je vedno glasneje pribijalo svoj »Tok! tok! tok!« na rob postelje. Kar pa se tiče psička, je lajal in bevsal kakor pravi buldog. Najprej je začel le polahno, potem pa se je razvel tako, da je pozabil, zakaj je začel lajati: lajal je in bevsal kar tako, brez smisla... Tinček utihne za hip, potem pa spet v jok. Toda zdaj že s prestanki.

»Tiše, tiše tolči! Prestanite!« pravi mamica in zaplaka.

Najprej utihne oče, potem Matijček, nazadnje psiček.

»Tih! Tih!«

Tinček zaspil.

Oče vstane, vzdigne potihno zavese in odpre okno. V hipu je bila soba polna dišečega vonja po španskem bergu. V spalnici pri sosedu ni bilo več luči. Čisto oddalec, tam nekje s periferije mesta, se je čul komaj slišen žvižg tovarniške sirene...

Zjutraj prilze Tinček k očetu in se mu vsede na vzglavje.

»Ma ma, ta—ta, ma—ma, ta—ta, ma—ma, ta—ta!«

»Primi ateka za nos! Primi ga za nos!«

Tiho, previdno prime Tinček z dvema prstoma ateka za nos...

Ata odpre oči.

»Ej, ti živalca mala! Čakaj, te bom že nabil, prav gotovo, boš videl.«

»Poljubi ateka, poljubi ateka! Ej, tako, tako! Poljubi me, Tinček! In zdaj jaz tebel!«

Veselo gleda Tinček, kaže svetle zobčke in nastavi svoja polna, rdeča ličeca.

»Povej, Tinček! Povej, kako ti je ime?«

»Te-ne!«

»Kako? kako?«

»Te-ne!«

»Oh, ti mali derač ti! Ti nepridiprav! Daj sem lice, daj, da ga pojem, da ga ugriznem, ta lička, te ročice, tebe vsega, Tinček, maj sinček!...«

Toda drugo noč se je zgodilo, kar se ni še nikoli pred tem.

Oče se spet zbudil sredi najlepšega sna. Prižge luč. Točno: dve in dvajset minut...

»Moj Bog, reši me že tega, vzemi me! Je to žila mamica, vsa zaspana, vsa obupana. Uboga, podobna je bila že pravi seni!«

Nič ne pomaga. Niti mamičino jokanje, niti očetovo tipkanje, čeprav je tolkel z obema kazalcema, niti pomoč Matijčkova, niti bevskanje psičkovo. Tinček se je drl na vse načine, ostro, da je šlo kar skozi ušesa, in brez prenehanja.

Kakor da je preboden s tisoč kopji, zakriči oče ko nor:

»To je že od sile! Saj nisi človek!«

Malo je manjkalo, da ni zagrabil Tinčka in ga vrgel skozi okno, ali vsaj tresil ob tla.

»Tiran si, Tinček! Pravi tiran! Ne pa človek!«

Mamica zajoče, zdaj pa ne več skrivaj, temveč glasno, solze ji kar vro.

»Vse nas boš uničil do smrti. Ubil boš nas, nepridiprav!« je rekel oče.

Mamica se jokajoč nagne k njemu:

»Nikar, atek, nikar tako. Bolje je, da greš v salon!«

»To ni več življenje, to ni življenje. Najbolje bi bilo, da grem kam daleč od tle!«

In vzame odejo ter gre v salon, kjer mirno zaspil — bogve kdaj.

Pozno zjutraj se mamica in Tinček, bos in v sami srajčici, ustavita pred vratni salona.

»Potrkaj, Tinček! Potrkaj! Atek je tam notri, atek! Potrkaj s prstkom!«

Tinček skrči svoj prstek in začne trkati na vrata:

»Ta—ta... Te—ne!... ta—ta! Te—ne!«

Vrata se hitro odpro.

»Le počaj, Tinček. Zdaj bom pa jaz tebi tata — tene! tata—tene! A sinoč? A sinoč? Nisi priden, Tinček! Nisi priden! Čakaj, zdaj ti bom že dal tata—tene! ta—ta tene!...«

In ves vesel — kakor da se ni nič zgodilo — je atek zagrabil malega Tinčka, svojega malega tirančka, poljublja ga po ličkih, po nožicah, postavi si ga kot jezdeca za vrat, in začne korakati v pred-sobi po taktu znane melodije, ki ji žvižga:

»Tinček ni dober, tara-ri-ri-ri! Tinček ni-ček — tara-ri-ri-ri — tara-ri-ri-rum, moj Tinček, hop!«

Poslovenil id,

Andrej Spilkov:

Poljedelstvo v Bolgariji

Bolgarija ima 103.146.170 km² površine, ki je razdeljena v tri oblasti: severno, južno in jugozapadno. Srednja nadmorska višina je 480 m. Napajajo veliko število rek, toda v letnem času vode zelo upadejo.

Podnebje se deli po padavinah v naslednja območja: suho ob Donavskem obrežju, zmerno celinsko, prehodno sredozemsko, morsko in planinsko.

Bolgarija ima 6.100.000 prebivalcev s približno 825.535 kmečkimi gospodarstvi; večja od teh so v deželah Burgaski, Plevenski, Staro Zagorski in Vidinski. Vse druge dežele imajo samo mala gospodarstva, ker so gosto naseljene ter so tudi sami gospodarski pogoji vzrok, da so gospodarstva zelo majhna. Največ kmečkimi gospodarstev je v trnovski, sofijski, plovdivski, burgaski in vrančanski pokrajini. Bolgarsko kmečko gospodarstvo trpi na velikem razkosanju posestev; ustanovljena je bila posebna služba »komasacijec« pri poljedel-

stencil, Gabrovo, Drenovo, Elena, Trojan, Teteven.

Tobačni nasadi so v bolgarski Macedoniji v mestih: Kirdžali, Mastanli, Haskovo, Acenovgrad, Dupnica in Plovdiv.

Vrtnarstvo: Plovdiv (riž, paradižniki), Gorna Orehovica. Proizvodi sočivja se modernizirajo in se zelo veliko sočivja izvažajo v tujino, sveže ali pa konzervirano.

Zivinoreja se goji zlasti v okolih: Pelven, Lukovit, Sevljevo.

Naravni in gospodarski pogoji pospešujejo razvoj sviloreje, ki je važna za kmečko gospodarstvo. Posebno je razvita sviloreja v mestih in okolih: Svilengrad, Harmanli, Vraca. — Druga važna kultura je — roža, bolgarski narodni ponos. Pridelovanje rož je zelo odvisno od podnebja in zemlje. V gospodarskem oziru je pridelovanje rož za destilacijo rožnega olja zelo važna za prebivalstvo, ki živi od tega pridelka. Znamenita »rožova dolina«, ob rekah Tundže in Strume in po obron-

Iz Rožne doline pri Kasanliku

skem ministrstvu, ki je rodila zelo dobre uspehe. Do 2. stoletja nazaj je bila glavni vir dohodkov in sploh glavno delo kmeta — zivinoreja. Od zivinoreje je prešel bolgarski kmet k obdelovanju polja. Po vojnah se je obdelovanje usmerilo v pridobivanje trgovskih in industrijskih rastlin — tobaka, sladkorne pese, solnčnice, bombaža i. d. V mnogih krajih se je gospodarski sistem specializiral po najdobitnejših rastlinah v naslednja gospodarstva:

Vinogradništvo: Suhidol, Leskovec, Asenovgrad, Sliven, Cirpani, Plevni i. dr. in sicer se pečajo z njim kmetje, obrtniki in družine uradnikov. Gospodarsko je to zelo važno, ker se vinska trta sadi le na taki zemlji, ki ni porabna za druge kulture. V Bolgariji raste odlično namizno grozdje, znameniti »Allus-Ali« in »Damjat«, ki se izvažajo zlasti v poslednjih letih v zelo velikih množinah na vse evropske trge.

Sadjarstvo uspeva zlasti po planinskih krajih, tam, kjer je podnebje bolj vlažno in pomlad pozna. Pred nekaj leti je bilo sadjarstvo še bolj domača zadeva, v poslednjih letih pa, ko se je dvignil izvoz sadja, se opaža čimdalje večje zanimanje za umno sadjerejo po najnovejših izkušnjah. Najbolj znana središča sadjarstva so Kju-

kih Stare planine, Srednje Gore in v Rodopi so glavna mesta pridelovanja rož.

Glavne delovne sile v kmečkem gospodarstvu so domače: ljudje in živina; tujih rok je pri bolgarskem kmečkem gospodarstvu le malo. Bolgarski kmetje dobivajo kreditno pomoč od bolgarske zemljedeljske banke in kreditnih zadrug.

Glavne kulture, ki hranijo bolgarskega kmeta, so: pšenica, rž, koruza, ječmen, oves, tobak ter solnčnice, bombaž, konoplja in sladkorna pesa.

Zivinoreja je zelo važna za gmotni položaj kmečkega in narodnega gospodarstva sploh, toda je še vedno precej preprosta. Izmed domačih živali ima Bolgarija: konje, mule, osle, goveda, bivole, ovce, koze in svinje.

Razširjena je tudi kokošjereja; veliko jaje se izvažajo v inozemstvo.

Poljedelstvo ministrstvo pospešuje zivinorejo z vsemi silami, ustanavlja poskusne postaje in kmetijske šole v vseh oblasteh Bolgarije; pomaga z izrednimi fondy, da bi se kmečko gospodarstvo razvijalo vzporedno s splošnim kulturnim napredkom države.

Mnogo truda in veliko žrtve je bilo treba, da je Bolgarija v kmečkem gospodarstvu dohiti druge kulturne države.

Odziv tega obiska jugoslovanskih gospodarstvenikov je bil iskren poziv za gospodarsko zblizanje, ki smo ga dobili nekoliko mesecev pozneje iz Ljubljane. Občni zbor Trgovske in industrijske zbornice je namreč po referatu predsednika zbornice g. Jelačina soglasno sklenil, da se pristopi takoj k intenzivnemu delu za gospodarsko sodelovanje obeh držav. Zbornica je sklenila tudi zaprositi jugoslovanskega ministra za trgovino in industrijo in kraljevsko vlado, da vzamejo v bodoči program vse priprave za sključitev carinske zveze med Bolgarijo in Jugoslavijo.

Vprašanje carinske zveze med obema državama ni novo. Ze leta 1905 je bil sklenjen dogovor za carinsko zvezo med takratno Srbijo in Bolgarijo. Dogovor je bil soglasno sprejet v našem »Narodnem Sborniku«, toda ga ni bilo mogoče uveljaviti radi opozicije Avstro-Ogrske.

Nekaj let pozneje je bil na pobudo Sofijske trgovske in industrialne zbornice ustanovljen odbor za zblizanje bolgarskega in srbskega naroda na gospodarskem temelju. V odbor so stopili znani gospodarski in vidni možje obeh držav. Toda vojne s svojimi posledicami so zavrele stike med gospodarskimi trogi obeh držav.

Danes, ko imamo zopet normalne odnose z Jugoslavijo, je vprašanje postalo še bolj pereče. Današnji trenutek se nam zdi še bolj prikladen za zblizanje prav zaradi mednarodnega gospodarskega položaja. Načrti o gospodarski samozadovoljivosti narekujejo malim evropskim narodom ustanovitev večjih gospodarskih področij. Zblizanje med balkanskimi državami se more doseči najlažje z dvostranskimi gospodarskimi dogovori. Koristi, ki bi jih imela Bolgarija in Jugoslavija od dogovora o carinski zvezi, bi bile velike. Na ta način bi se ustanovila velika gospodarska enota in večji trg, katerega ne bi mogel nihče preprečiti, najmanj one države, ki uvažajo svoje proizvode v balkanske države. Taka zveza bi obema državama omogočila, da bi združeno in s skupnimi silami branili svoje pravice in da bi pri ureditvi svojih trgovskih odnosov s tujimi državami izvajali večje koristi za vnovčevanje svojih proizvodov.

Dekle ob obiranju rož

Da se bodo odnosi med Bolgarijo in Jugoslavijo mogli okrepiti, mora med njima vladati duh razumevanja in prijateljstva. Mi smo prepričani, da sedaj obstoji ta duh. In zato so ljubljanski gospodarski krogi svoj predlog sprožili v zelo pravem času. Danes je bolj potrebno kakor kdajkoli prej, da se ta ideja prouči in raziasni. Z odločnostjo in vztrajnostjo bomo mogli odstraniti vse ovire — v dobrobit obeh držav.

Ljubomir Saraič:

Zunanja trgovina Bolgarije

Bolgarija je v trgovskih stikih s skoraj vsemi evropskimi državami, poleg tega še z nekaterimi državami bližnjega Vzhoda in z severo-ameriškimi državami. Važnejše države, s katerimi Bolgarija redno zamenjuje svoje blago so: Nemčija, Italija, Češkoslovaška, Avstrija, Anglija, Švica, Belgija, Egipt i. dr. Trgovina Bolgarije s tujimi državami v poslednjih letih je razvidna iz sledečih števil:

Uvoz v tisočih levov	1934	1935
Tekstilne surovine	756.583	703.131
rude in izdelki	388.719	597.179
stroji, aparati in orodje	244.437	581.456
blago za barvanje	107.248	108.090
kemični proizvodi	107.403	130.712
sur. za papir in pap. izdelki	91.804	98.753
surovine za kurivo	98.102	3.521
medic. blago in medikamenti	65.731	67.212
usnje in izdelki	60.617	68.227
olja i. dr.	48.744	43.739

Kakor največ držav uvažajo Bolgarija posebno surov material za industrijo, stroje, tudi velike množine izgotovljenega blaga.

Izvoz iz Bolgarije za sledeje važnejše vrste blaga (v tisočih levov)	1934	1935
Tobak in drugi kol. izd.	1.024.104	1.402.321
presni in drugi izdelki	462.854	592.678
sadje, zelenjava, semena	328.134	684.009
hrana v zrnih	318.158	150.467
surove in polobdelane kože	142.354	118.335
živa živina	99.083	102.395
odpadki, živalski in rastl.	70.231	68.709
rožna in druga eterična olja	36.124	48.530

Najvažnejše blago, ki se izvažajo iz Bolgarije, je prvovrstni tobak, ki se vsako leto dobro proda v državah srednje in zapadne Evrope, v Egipt, v severo-ameriškimi državah. Takoj za njim pridejo jajca, katera slovijo po dobrem okusu in trajnosti. V letu 1935 je prišlo na tretje mesto namizno grozdje, kateremu se je posrečilo zavzeti srednje-evropski in londonski trg radi svoje visoke kakovosti. Ostalo blago, važno za izvoz, je hrana v zrnih (žita, fižol, leva i. dr.), žive in zaklane kokoši, mlečni proizvodi, rožno olje, surove kože, velika rogata živina itd.

Trgovina med Bolgarijo in tujimi državami je urejena z dogovori in pogodbami. Redne trgovske pogodbe ima Bolgarija z Nemčijo, Jugoslavijo, Češkoslovaško, Italijo in Turško.

Kot dopolnilo k trgovinskimi dogovorom in pogodbami se morajo računati tudi pogodbe za ureditev dolgov, ki izvirajo od trgovske zamene blaga, ki jih (kliringi) ima Bolgarija s celo vrsto evropskih držav.

Trgovina med Bolgarijo in Jugoslavijo je zelo nepomembna radi enake gospodarske strukture obeh držav. Izmenjava blaga med Bolgarijo in Jugoslavijo v poslednjih petih letih je bila sledeča (v tisočih levov):

1931	16.304	6.335	— 9.969
1932	13.165	8.937	— 4.228
1933	8.098	1.646	— 6.452
1934	8.670	5.062	— 3.608
1935	8.417	22.608	+14.191
1936 I—VI	5.602	3.869	— 1.733

Važnejše blago, predmet trgovine med Bolgarijo in Jugoslavijo je: Uvoz: konji, žveplena kislina i. dr., kemikalije, karbid, mlinski kamni, gips, emalirane posode i. dr. Izvoz: seme sladkorne pese, seme solnčnic, premog, cigarete, železni odpadki, domače blago (volnen šajek) i. dr.

S trgovskim dogovorom, sklenjenim 24. maja 1934 so se prvič uredile trgovske razmere z našo zapadno sosedo — Jugoslavijo, kar se smatra v Bolgariji kot velika gospodarska pridobitev. V dogovoru je tudi tarifni del, v katerem je znižana carina za blago, za katero se zanimata obe državi.

K. Georgiev, bivši ministrski predsednik:

Vest o skorajšnjem podpisu pogodbe med Bolgarijo in Jugoslavijo ali sklenitve večnega prijateljstva, kakor je bila imenovana z odgovornih mest, je prinesla resnično radost med bolgarski narod. Saj je ne samo enkrat pokazal toliko nepriljubljenih bratskih čustev, pa tudi voljo za iskreno prijateljstvo in sporazum z zapadnimi sosedi. Z iskreno zadovoljnostjo moram zabeležiti, da so ta narodna čustva našla navdušen odmev med vsemi plastmi naroda v bratski Jugoslaviji. Ravno radi tega je že zdavnaj nastopilo ugodno ozračje za praktične korake na potu k zblizanju. Narodni na obeh straneh Timoka so v nestrpnem in opravičenem pričakovanju.

Stojimo pred praktičnim korakom, ki je velikega političnega pomena. Ta pogodba, ki čaka podpisa kot službeni akt, je hvaležen poskus odgovornih političnih činiteljev v obeh sosednih državah za harmonijo čustev in navdušenja njihovih narodov. To pomeni veliko pridobitev in zdrav temelj koristnega delovanja na polju bratskega medsebojnega razmerja. Na poslednje bi mogli gledati v bodoče z večjim optimizmom.

Vzlic gornjim dobro obetajočim znamenjem pa si ne smemo zapreti oči pred nekaterimi tujimi in žalostnimi dejstvi, ki so v očitnem protislovju s čustvi obeh narodov, da bomo videli, koliko predsodkov je še treba premagati in to s strani izobraženih krogov, preden bo do polnosti zmagal ideal iskrenega in bratskega sporazuma. Prav ta okolnost zahteva, da vsi iskreni borci za to razumevanje neprestano bdijo in da neumorno delujejo in tako opravičijo upanje, da objavljena pogodba ne bo ostala samo neka dekorativna fasada, ampak da bo postala močno sredstvo za uresničenje bolgarsko-jugoslovanskega bratstva.

K. Georgiev

Dr. G. V. Sarailiev:

Za gospodarsko zblizanje

Iz podatkov bolgarskega statističnega ravnateljstva je razvidno, da je izvozila Bolgarija v Jugoslavijo v letu 1933 blaga 653.000 kg v vrednosti 1.646.000 levov. Bolgarski uvoz iz Jugoslavije je znašal samo 0,04% od celokupnega jugoslovanskega izvoza. V istem času je izvozila Jugoslavija v Bolgarijo 1.070.000 kg blaga v vrednosti 9.097.000 levov. Številke jasno kažejo, da je izmenjava blaga med obema državama zelo majhna. Nekateri so bili mnenja, da je tak položaj medsebojne trgovine zakrivilo v največji meri dejstvo, da nismo imeli nobene trgovske pogodbe. Toda tudi po sklenitvi rednega trgovskega dogovora in veterinarne konvencije med Bolgarijo in Jugoslavijo v mesecu maju 1934. leta ni nastopila pričakovana

stabilizacija in živahnješa izmenjava blaga. Dosežene številke v letih 1934 in 1935 niso zadovoljive. Vzroke temu moramo iskati predvsem v sorodni gospodarski strukturi obeh držav, ki sta večinoma poljedeljskega značaja.

Trgovina med Bolgarijo in Jugoslavijo bi se mogla zelo razviti, toda težko v okviru obstoječega trgovskega dogovora. V poslednjem času je med trgovskimi krogi obeh držav zrastle zavest, da je treba gospodarske stike med Bolgarijo in Jugoslavijo poživiti in da je to tudi možno.

Ta zavest se je zlasti pokazala ob gostovanju jugoslovanskih gospodarstvenikov, ki so nas obiskali spomladi leta 1934. Pod vodstvom predsedni Zagrebške trgovske zbornice — sedanjega jugoslovanskega ministra za trgovino in industrijo dr. Milana Vrbanića —, predsednika Trgovske zbornice v Beogradu, Voja Petkovića, in predsednika Ljubljanske trgovske zbornice Ivana Jelačina je skupina prepotovala velik del naše države ter je bila povsod od gospodarskih krogov in ostalega prebivalstva prisrčno sprejeta. Namen obiska je bil: medsebojno spoznanje gospodarstvenikov, da se na način pripravi temelj gospodarskemu zblizanju med Bolgarijo in Jugoslavijo.

Domača ročna vretena in preproste statve v Bolgariji še niso ob veljavo. V sredi eden izmed stoletnih starčkov — taka starost v Bolgariji ni nič nonavadna.

Slovenci in bolgarsko osvobojenje

(Poročila „Slovenca“ pred 60 leti)

Sedaj poteka prav 60 let, odkar se je začelo osvobodjenje bolgarskega naroda. Dogodki pred 60 leti so bili prvi prelom slovenske zgodovine, od katerega smo se tudi Slovenci nadejali vsega najboljšega za vso našo narodno prihodnost. Imamo še na razpolago priče, to so naši listi iz tiste dobe, med katerimi je prav naš list »Slovenec« že tedaj z nepopisnim navdušenjem in optimizmom spremljal vse dogodke na slovenskem jugu. Iz vseh števil tedanjega »Slovenca« veje nepremagljivo prepričanje, da je turškega jeroštva nad balkanskimi Slovani konec in da bo temu sledil tudi konec jeroštva nad avstrijskimi Slovani.

Naj zato na podlagi pisanja tedanjega »Slovenca« popišemo zgodovinske dogodke tiste velike dobe.

Pred odločbo

V Bosni in Hercegovini, v Srbiji in na Bolgarskem so se dvignili zoper turško moč vsi krščanski ljudje ter je nastalo veliko klanje na obeh straneh. Mala Crna gora je tedaj poklicala pod orožje vse svoje junaške sinove, kateri so v zvezi s hercegovinskimi vstaji začeli Turke točiti, kjer koli so jih mogli. Tistih bojev se je udeležilo tudi več Slovencev, izmed katerih je bil eden — Mejšč po imenu — v boju hudo ranjen, od Turkov vjet ter odpeljan v Sarajevo, kjer bi moral prestat 15 let težke ječe. Po 16 mesecih pa je bil na prizadevanje avstrijskih oblasti pomilostljen ter poslan v domovino, kjer je bil najprej od vojaških oblasti 4 dni zaprt, ker se kot vojak ni udeležil vsakoletnega vojaškega zbora, nakar je potem »Slovenec« lahko da na razpolago svoje doživljanje. Medtem pa je kri vedno bolj tekla. Turki so pošiljali v nesrečne kraje svoje tolpe, katere so tukaj plenile in morale po mili volji. Vselele so sklicale konferenco v Carigradu, kjer naj bi se vse vprašanje rešilo za zeleno mizo. Rusijo so hoteli pregovoriti, naj odneha od okupacije, Turčija pa bo v slovenskih pokrajinah na Balkanu nekoliko popustila. Na tej konferenci je ruski zunanji minister Ignatijev izjavil, da Rusija ne bo okupirala Bolgarije, ako dobi jamstvo, da se v bolgarski zemlji uvede enakopravnost tudi za krščanske Bolgare. Lahko si mislimo velikansko razočaranje vseh Slovanov, ko so brali to izjavo. »Slovenec« je tedaj (13. prosenca 1877) v članku »Pred odločbo« zapisal tudi te stavek: »In čuditi se je, da je Ignatijev popustil okupacijo, ker brez nje si ne moremo misliti, kako bi se Bolgarom obljubljena enakopravnost mogla jamčiti.«

In res je bilo vse skupaj le diplomatsko manevriranje, med katerim se je Rusija, kakor tudi Turčija pripravljala na vojno. Na mejah med Srbijo in Turčijo ter v bolgarskih krajih so se že bili veliki boji. Pretresljivo je popisovanje trpljenja junaških bolgarskih vstajev, kateri so zapuščili vse svoje ter se z orožjem v roki uprli Turkom. Tedaj je v »Slovencu« izhajal v obliki listka dopis »Nekoliko dni pri Horvatičih«. Horvatič je bil nekdanji avstrijski častnik, kateri pa je šel v arabsko službo ter vodil srbske vojske kneza Milana zoper Turke, kateri so takrat še imeli v svojih rokah vso Krajino z Nišem vred. Horvatičevim črtam so se takrat poleg ruskih prostovoljcev pridružili še močni oddelki bolgarskih legij, katere »od arabske strani hotela udariti na Turke.«

»Slovenec« podrobneje popisuje veliko zalogo bolgarskih legij:

Bolgarske legije

»Najznamenitejši dogodek v mojem bivanju v tabornju pri Horvatiču je bil prihod bolgarskih legij. Ko sem prvkrat videl te ljudi, verujem mi, da nisem znal, kako bi si razjasnil njih revščino. Raztrgani so bili tako, da jim je človek do živca videl skozi obleko. Vračali so se z Balkana, docela so bili premrli vsled same zime in lakote. Prišli so Horvatiča prositi kruha. Zalosten je bil pogled na nje, zlasti listemu, kateri je znal, kako so zapustili dom, in kdor je znal, da so največ imovitih rodov ljudi, kupci in dijaki. Mnogo jih je po mnogo dni živelo le ob travi, ki raste na Balkanu po strminah, a ko so bili zopet začeli kruh jesti pri nas, razžalostili so se vsled tega... Bolgarski upor je poknil maja meseca. Pa to je bilo prevred. Iznenadil je ta vstanek vse vodje in deležnike, ki so bili na tujem. Pogovorili so se, da Bolgarska sme vstati še le takrat, kadar Srbska in Crna gora. Ali na veliko nesrečo priprave na vstajo niso vse turški pozornosti... Ker so torej Turki izvedeli za nameravani bolgarski upor, so turški hodže začeli mohamedance hujskati zoper Bolgare. V deželo so privrli Cerkezi in divje tolpe, katere so začele klati. Zato so tudi bolgarske legije morale prej udariti, čeprav se ni bilo vse pripravljeno. Ko so leta 1876 Turki nazadnje vzeli Knjaževac in Zaječar, je popisovalec moral proti severu do Donave, odkoder se je potem z ladjo vrnil v Belgrad. Tukaj ob Donavi je v Turn Severinu in v Kladovem zopet videl nove bolgarske legije, katere pa so bile bolj pripravljene ter so bile pod poveljstvom ruskih častnikov, ki so jih vojaško vadili. Dne 10. avgusta 1876 je videl v Negotinu močno bolgarsko četo pod poveljstvom ruskega kapitana, rojenega Bolgara Rajčičeva. Od pesmi, ki so jih Bolgari pri svojem pohodu prepevali, si je zapomnil samo dve kitici, kateri je objavil:

»Nešteme mi bogatstvo, nešteme mi pari, mi iskame svoboda, človeški pravdini! Napred, napred, na boj da vrvm, dosta sme stojeli, stiga trpim!«

Vreme je, da stanem svobodni hora mi, vreme je, da za strošime turško igo mi! Napred, napred (itd.)«

Takole končuje svoj popis: »Voščili smo jim srečno pot in da bi zmogli sovražnika, kar je zopet vzbudilo gromovit krik: »Dolu turško igo!« Marsikateri izmed njih je končal svoje mlado življenje v vrstah rusko-bolgarske brigade pri Aleksincu in na Džuniškem vrhlu«

Rusko-turška vo'na

Medtem je na spomlad leta 1877 vedno bolj ginilo upanje, da bi se mogel rusko-turški spor mirno rešiti. Pripravile številke »Slovenca« že sploščka napovedujejo vojno, ker drugače balkanskim Slovanom ne more biti svobode. Ko je naposled ruski car Aleksander dne 24. aprila leta 1877 v Kišinevu izdal vojni manifest zoper Turčijo, je »Slovenec« ta zgodovinski oklic na uvodnem mestu ponatisnil dobesedno. Rusiji je nato sledila takoj nato tudi Romunija. Ti dogodki so do dna duše presunili vse Slovence, čemur je dal izraz naš list 8. majnika 1877 v članku »Krvava zarja«, v katerem obravnava vso težo teh dogodkov ter končuje z besedami: »Molimo, da bi pravičnina stvar zmigala in da bi vojska za našo vs. vero in za našo slovensko narodnost zdravjeje razmere naredila ter tako pripomogla k lepši prihodnosti.«

In nato so prišli dnevi hudih preskušenj. Vojna sreča se je sploščka nagibala bolj na stran sovražnikov. Rusi so le počasi napredovali. Medtem

pa je doma na Slovenskem vladni nemški tabor zlohotno namigaval, da bodo Turki porazili Ruse ter bo s tem konec tudi slovenskim narodnim sanjam.

Medtem pa je že 13. septembra »Slovenec« vsem Slovincem, ki so kar koprneli, sporočil veselo novico, da je 9. septembra padla turška trdnjava Plevna, katero so ruske vojske toliko časa oblegale. To je bilo veliko zadoščenje za vse Slovence. Se danes se starejši Slovenci spominjajo veselih klincev, katere so kot otroci slišali od svojih staršev: »Plevna je padla!« Vendar se je to veliko veselje kmalu izkazalo za prezgodnje, ker Plevna takrat ni še padla. To je seveda slovenske ljudi strašno potrla, da jim je moral »Slovenec« vlivati novega poguma. V uvodnem članku 27. septembra piše, kaj bi bilo, če bi Turki zmigali. Še večkrat so časopis prinesli vest, da je Plevna padla, kar pa se je izkazalo za neresnično, ter so nemški častnikarji tako Slovane le begali ter jim jemali pogum. Bili so res hudi časi, ko je vsak Slovenec vedel, da se pri Plevni odločuje usoda Slovanov.

Plevna je padla!

V tistih težkih dneh negotovosti in pričakovanja je »Slovenec« prinašal članke, zakaj je za Slovence tako važno, če se Bolgarija osvobodí. Enkrat je bil list s tem člankom tudi zaplenjen. Bolgarija mora dobiti tako samoupravo, kakršno ima sedaj Srbija! Tako je klical »Slovenec«. Rusi pa se ne morejo zadovoljiti s samimi obljubami Turčije, da bo tako samoupravo Bolgarom res dala, ker Turki svojih obljub nikdar ne drže. Zato je bilo veselje toliko popolnejše, ko je »Slovenec« dne 13. decembra 1877 v uvodnem mestu naznanil, da je dne 10. grudnia Plevna res padla in da je vsa turška vojska ujeta. »S tem je vojska takorekoč že končana!« Tako kliče »Slovenec«, nato pa pravi:

»Ob Savi, ob Donavi, na severni in na južni strani balkanskih gora ustanovile se bodo svobodne slovenske države. Uhogi Bolgar ne bo de več trepetal pred drogledim in krivitičnim Turkom. Le mi, ki nas veže kri do tega dosej tak nesrečne ga naroda, le mi se moremo njih rešenja prav veseliti in prav živo čutiti ga. In bolj ko vidimo, kako nekateri evropski narodi, ki poprej nobenega sočutja za trpljenje Jugoslovanov kazali niso, tudi sedaj dan rešitve se s emernim in zavistnim srcem vstajati vidijo, tem bolj se moramo mi tega dneva veseliti, kajti kaj enakega, kaj tako velikanskega kakor je odrešenje Jugoslovanov, se ne zgodi vsaki dan, tudi ne vsakih sto let enkrat... In ko bi naši slovenski očaki, kateri so videli Turka po naših krajih divjati, kateri so se mu mnogokrat morali v bran postaviti, ko bi ti naši dedi mogli iz grobov vstati in videti danes veseli dan odrešenja in plačila, glasno bi hvallili Boga in rekli: »Sedaj bo dom pomirjeni umreti, ker smo videli veselo zarjo jugoslovske svobode!«

Toda preskušnje še niso bile končane. Sedaj je še Srbija stopila v vojsko ter skupno korakala zoper sovražnika. Kmalu se je začelo prizadevanje za premirje. Rusi so prišli pred Cataldo in nato je bil sklenjen mir pri Sv. Stefanu, kateri je zagotovil Bolgarom svobodo. Srbija se je povečala in dobila popolno samostojnost, kakor tudi Crna gora, katera se je ves čas junaško borila s Turki. »Zarja vstaja na balkanskem polotoku!« je pisal »Slovenec« 24. januarja leta 1878 ter nato pravi takole, veselo še bolgarske svobode: »Marljivo Bolgar, kakor ustvarjen za kmetijstvo, bode zopet obdeloval svoje polje, kupčija in obrtnija se bode razvivala in tudi v duševnem oziru bodo napredovali. Vedno bilo se lesketa svoboda Bolgarov, rešenih po svojih ruskih bratih. Kak vpliv bo to imelo pri njih! Z radostjo pozdravljamo to zarjo vsi avstrijski Slovani. Tudi nam daje veselo upanje, da ne bomo vedno strahovani in vladani.«

Bolgarija ustanovljena

Na uvodnem mestu je 28. sušca »Slovenec« prinesel mirovne pogoje, katere sta v Sv. Stefanu sklenili Rusija in Turčija. Točke 6, 7, 8, 9, 10, 11,

Jordan Jovkov:

Zanjec

(Odlomek iz romana.)

Dolga miza je bila pogrnjena kakor za svatbo v največji razredni sobi v šolski zgradbi. Pop Dočo, ki je dobro razumel ogromno slabost učenih ljudi do vsega narodnega, je najprej predlagal, da se mesto miz priredijo nizke kmetske sofe, okoli katerih bi morali sedeti na blazinah. Vendar so to opustili, da ne bi vznemirili nevajnih meščanov, toda pri vsem ostalem je bil najstrože obranjen narodni red in navada. Jedila so bila narodna, posode — težki krožniki in pladnji iz stare mede, kakršna se daruje na svatbah ali krstih, lesene žlice, lesene skodelice in lesene steklenice. Ni bilo serviet za vse, ampak en sam velik namizni prt je krožil okoli mize. Preden so začeli jesti, so mlada dekleta s čisto novimi brisačami in s prav tako starinskimi »bricici« in lavori polivalive gostom roke, da se umijejo.

Mizo so namestili tako, da je bil večji del sobe prost. To so napravili po navodilih popa Doča. V sredini je sedel na najlepšem mestu starejši, polni in jedri gospod z rdečim rejemim licem in nizko postrženimi lasmi. Roke je imel kakor otekle in na kratkih prstih so se lesketali mnogi prstani. To je bil predsednik Osrednjega poljedelškega društva in od njega so Ljuljakovičani pričakovali mnogo koristi za svoje društvo. Z ene strani je sedel pri njem Vlačan, a z druge — Nejkjo, načelnik. Predavatelj tečajja so sedeli v isti vrsti in vsak izmed njih je imel sebi nasproti nekoga od uglednejših kmetov. Zupnik Dočo je sedel tako, da je mogel vse videti in da je mogel laže dajati ukaze. Žene so posedale zase, ali na koncu mize.

Na začetku večerje je bilo vse tiho, brez mnogo pogovorov, ker so bili vsi polni spoštovanja, ki so ga izkazovali gostom. Večja počititev je nastala, ko so trije mladi pastirji, ki so se na hitro najeli, sedli mizi nasproti in zapiskali na svoje piščali. Zapiskali so stare narodne pesmi ne preveč žalostne in ne preveč vesele, bolj svečane, široke — tiste pesmi, ki se navadno piškajo na gostijah — ob jedi in pijači. Tedaj so dekleta, ki so hodila okoli, dvignila na lesenih krožnikih med, bele zvitke in bele sire. Tudi kozarce so napolnila z vinom.

»Vzemite medu,« je Vlačan pozival goste. »Nasmed je dober. Nekaj časa so nam nosili čebele celo od Eski-Džumaje in od Sumena, takšne pa nje smo imeli. Dober med je pri nas, ker pri nas imamo čevetje vseh vrst... Vzemite, vzemite, vaša milost!...«

12 mirovne pogodbe se tičejo samih Bolgarov. Glavna vsebina je, da Bolgarija postane svobodna kneževina s samoupravo, s krščansko in neodvisno vlado, s svojo vojsko. Segala pa bo od arabskih meja in Donave do Črnega in Egejskega morja. Bolgarskega kneza naj izvoli bolgarski narod sam. Bolgarsko upravo pa bo dve leti nadziral ruski komisar. Turška armada zapusti Bolgarijo. Dokler Bolgarija sama ne dobi svoje armade, ostane na Bolgarskem ruska posadka.

Tako nekako so se glasile mirovne točke. Toda že 30. sušca je moral »Slovenec« v uvodnem članku poudarjati, da so evropskim državam še te bolgarske meje prevelike. »Bolgarija jim je prevelika, ker se boje močne slovenske države. Zato hočejo, da bi se naredili dve Bolgariji: ena na severu, druga pa na jugu Balkana. Ali bo ruski zunanji minister, ki se sedaj mudi na Dunaju, v to privolil? Če bi Madžari na Dunaju od Ignatijeva zahtevali, naj skriči Bolgarijo, naj se ruski diplomat pri tej priliki spomni, da tega od njega ne zahtevajo vsi avstrijski narodi, ampak le gospodujoča dualistična stranka. Tudi mi Slovenci želimo Avstrijo srečno, pa svoboda in samostojnost Bolgarov nas pri tem nič ne moti.« — To so bile odkrite besede, da se moramo danes kar čuditi tej veliki odločnosti in odkritosti.

Bridko razočaranje

Zato pa je številka z 9. julija prinesla po ruskem listu »Ruskij Mirc« oster članek zoper rusko diplomacijo, v kateri se izraža vse razočaranje ruskega naroda in vseh Slovanov zaradi neodločne ruske diplomacije, ki ni znala izkoristiti svojih uspehov tako, kakor so to terjali interesi vseh Slovanov, zlasti pa Bolgarov. In 16. julija v uvodnem članku ob zaključku glasovitega berlinskega kongresa evropskih veselih, kjer je Avstrija dobila tudi mandat za okupacijo Bosne in Hercegovine, piše »Slovenec« takole: »Rusija je mnogo tega dosegla, kar si je naprej vzela. Vendar Rusi niso zadovoljni, ko vidijo, kako si sedaj drugi med seboj delijo, kar so Rusi s krvjo pridobili. Peče jih v srce, da delo osvobodjenja kristjanov ni dovršeno vkljub tolikim žrtvam in zmagam, da velik kos Bolgarije v turških krempljih ostane.«

Dne 20. julija je nato »Slovenec« prinesel sklepe berlinskega kongresa, kateri so bili obsežni v 64 točkah. Prvih 12 točk urejuje vprašanje nove bolgarske kneževine, ki bo posej samostojna s svojo vojsko in svojim vladarjem. Nadaljnjih 10 točk pa se tiče nanovo ustvarjanje bolgarske dežele »Vzhodne Rumelije«, katera pa bo imela omejeno samoupravo pod vrhovno sultanovo oblastjo. Turki so dobili pravico v Vzhodni Rumeliji na določenih krajih še imeti svoje posadke. Deželo vlada poseben nadgverner, katerega pa imenuje turška vlada s privoljenjem veselih za pet let. Ruske posadke pa smejo ostati v deželi samo še leto dni.

Tako se je končal ta veliki osvobodilni boj bratskega bolgarskega naroda za svojo svobodo. Tako je ta boj odmeval po slovenski domovini pred 60 leti.

Naj končamo pregled naših tedanjih teženj, želja in skrb ter žalosti z besedami »Slovenca«, kateri je v svoji številki 17. avgusta takole pisal:

»Vollitev bolgarskega kneza v Trnovem bode za vse Slovence važen čin. Dežela bo dobila svoj deželni zbor, svojo armado, vse se bo uredilo na krščanski podlagi bratoljubja, enakopravnosti in naradnega dela in reda. Ustanovile se bodo šole. Potem bo prišel čas, da tudi mi Slovenci v duševno zvezo stopimo s tem slovenskim plemenom, saj dozdaj smo Bolgare komaj po imenu poznali... Zalost pa vlada na jugu Balkana, v prekrasni dolini kazanliški, v vinskih gorah slivenskih, v rodovitni planjavi plovdivski. Evropska diplomacija tem krajem ni privoščila svobode. Še dalje morajo medleti v senci turškega meča in roparstva, vklejnjeni v turško provincoju čudnega imena »Vzhodne Rumelije«. Veliko slabše je pa se bo še godilo onim Bolgarom, ki ostanejo vsled berlinske protislovsanske zarote popolnoma v turški oblasti, to so Bolgari raztreseni okoli Odrina daleč tja proti morju. Za nje je slovska kri zastoj tekla. Vendar upajmo, da se tok zgodovine ne bo dal ustaviti. Že protestirajo izdani in prodani južni Bolgari, zbirajo se oboroženi, prepričani, da bo njihova kri več veljala kakor tinta diplomatov...«

Po živem pogledu njegovega lica se je dalo razbrati, da je zelo zadovoljen.

Radulov je bil prav tako tukaj. Bil je nekaj zamisljen, malo je pripovedoval, in kadar ga niso gledali, je jemal kos papirja, nekakšno drobno povito pisemce, čital ga pod mizo in spet skrivaj. Po vsem se je videlo, da njegove misli blodijo daleč nekje.

Žene so tudi postale malo zgovornejše in se razživele. Moškini najbolj blizu je bila žena popa Doča. Mlada, ne Bog ve kako lepa žena, polna dostojanstva, ki je mnogo pripovedovala, ali tudi večkrat pogledavala k svojemu možu, kakor bi pričakovala od njega kakšen znak. Med vsemi ženskami je bila najlepša — Zela, starejša Vlačanova snaha, ki se je zelo pripravila za ta večer. Znala je vzbuditi pozornost gostov, zato je stala pokonci in se namestila tako, da jo lahko vsi vidijo, pripravljena na vsak pogled. Vendar se ni mogla vzdržati, in ne da bi spremenila izraz svojega lica, je izrekla nekoliko šal, katerim se je najbolj smejala njena jeterna Mita, in to tako, da se je morala obrniti na drugo stran, da je zakrila smeh.

Ko so odigrali mnogo pesmi, so piščali umolknil. Naslednji hip so se razgovori nadaljevali s povzdignjenim glasom brečalo je kakor čebele v panju. Potem so naenkrat vsi utihnili, da je slehernemu postala ta tišina neugodna. Vlačan je zaklical ženam:

»Kaj je to, zakaj ste vse umolknil? Dajte, še ve recite nekaj, še v zapojte neko pesem! Ali staro pesem, ono drugo... Dajte!«

Žene so se nagnile ena k drugi in nekaj zapetale. Videti je bilo, da vse prigovarjajo Zeli, ali ona je molčala, oči so se ji svetile, smejale se, in ni niti pristajala niti se branila. Ko pa je opazila, da vsi gledajo nanjo, da je na nji zaustvil svoj pogled tudi najuglednejši gost z zlatimi prstani, ki je bil ob njenem sorodniku, je vstala, zamislila se, kakor da si nekaj kliče v spomin, kakor da se nečesa spominja, mirno je prekrizala roke pred seboj, obrnila se, ali ne prav točno proti gostom, ampak malo po strani, zagledala se v zemljo in zapela:

»Odkar sem se, mati, poročila, na piščal, o mati, nisem še zapela, sinoči sem ob piščali zadremala, zadremala in zasanzjala...«

Glas ji je drhtel in bil nekam neodločen, toda sama pesem in tisto, kar se je v nji pripovedovalo, je prevzelo skoraj vse in v sobi je nastala popolna tišina. Tedaj se je Zela zgnila, dvignila svoj glas, sama se vzvratila, jedra, močna, lepa kakor je bila, obrnila se in pogledala proti gostom. Oči so ji lesketale izpod tankih obrvi, lica so ji pordečela.

Vsi so jo opazovali, gosti in pastirji s piščalkami v rokah, in ni se vedelo, če poslušajo pesem, ali gledajo samo njo. Eden izmed gostov se je naglil k drugemu, in da ga ne bi razumel kmet, ki je med njima sedel, je zašepetal v tujem jeziku: »Kako lepa je ta ženska! Ko da je kakšna carinja, preoblečena v kmetsko obleko...«

Povesila je oči, sama prevzela od žalosti, ki je vela iz pesmi.

Zela je zapela zdaj tisti kuplet, v katerem je mati odvrčala pastirja in v katerem je razlagala sen:

»Sinko Stojan, Stojan,
Ko me vprašuješ, ti povem...
Ta sen ni lep!
Turki so, sinko, sovražniki,
rešeni konji — zaporji,
rdeči fesi — resnica...«

V tej tišini je Zela izpela vso svojo pesem do kraja. In ko je končala, ko se je nasmejala tako, da se je ves obraz spremeni in zasijal, je rekla:

»Lepo ste poslušali, gostje!«
Od vseh strani so se čula odobravanja, meščani pa so po svoji navadi zaploskali z rokami. Zela je stopila med ženske, in med tem, ko so one vzradoščene od njene pesmi hitele, da ji kaj rečejo, je ona razmišljala:

»Mi ni ničesar reklo, golovo je bilo dobro in lepo...«

Spet so zaigrale piščali, spet je nastal hrup za mizo. Žene so se zbrale na sredi sobe. Tam je bilo nekaj mladih, nadutih ljudi, in med njimi tudi Marin, sin načelnika Nejkja. Pop Dočo je obhodil vse naokoli in se povrnil na svoje mesto. Naenkrat so piščali spremenile pesem in začele ples. Kmetje, ki so bili za mizo, so takoj spoznali, kaj igrajo, nasmejali so se in so rekli:

»No, zaplesimo!«

Izstopile so štiri deklice — prav tiste, ki so hodile okoli ob času večerje — postavile so se po dve na vsako stran z Marinom v sredini. Pograbile so se za roke, ali tako, da so od lakti navzgor držale roke pokonci — v taku godbe so počasi stopale naprej, in ko so napravile nekoliko korakov, so se vse poklonile uglednemu gostu, ki je sedel ob Vlačanu. Potem so se na isti način umaknile nazaj. Delale so različne figure in distance, namoččenja, ki jih je vodil Marin, toda glavno kar je zmerom ostajalo in kar se je ponavljalo, je bilo stopanje naprej, za poklon pred uglednemu gostom, in umik nazaj. Ta ples se ob času svatbe izvajal pred botrom, ki je po navadi najbolj spoštovani človek. Zdej je namesto botra najbolj spoštovan ugledni gost na čelu mize.

Ta je mogoče razumel skriti smisel plesa, ali tudi brez tega mu je zelo ugajal. Na njegovo prošnjo so izvajali ples tudi dvakrat in trikrat. In ker je dolgo časa gledal, je bil vznidren. Naenkrat se je zamislil, stisnil nekoliko drobtinice kruha med prsti in se zagledal vse zanesen. Tako je ostal tudi potem, ko se je ples končal. Vlačan mu je nekaj prišepetal, ali gost ga ni slišal, temveč se je dvignil s sedeža. Lice mu je bilo vedro, oči so mu gledale strogo. Razumeli so, da želi govoriti, in zato je nastala tišina.

»Jaz sem iz mesta,« je začel, »od ondot sem prišel, tja se bom tudi vrnil. Jaz nisem oblečen kakor vi, ne govorim kakor vi, in nisem vam podoban. Ulegnete reči, da sem vam tuj, da vas ne poznam in da vas ne razumem. To ni res. Stiri-deset let je, odkar živim v mestu, ali mislim in čutim, veselim se in trpim z vami, z bolgarsko vasjo...«

Govoril je dolgo. Ker niso bili vajeni na tak govorniški zanos in ploskanje, so se žene stiskale ena k drugi, ali z roko zakrivale svoj smeh. Samo Zela je ostala mirna in samozavestna, z nezakritim obrazom je gledala govornika. Toda če žene niso razumele govora uglednega gosta, so mogoče prepoznale vse. Uvideli so, da gost hvali vas, da govori o slogi in enodušnosti: za primer je navajal njihovo društvo. Objubil jim je svojo polno pomoč. Vse, kar bodo zahtevali, se jim bo dalo. Mlatilni stroj je že na poti. Kakor hitro se bo vrnil, se bo zavzel, da se prevoz čimprej izvrši. In ne bo dolgo trajalo, ko bo stroj tukaj — na vsi.

To je bilo dovolj. Kozarci so zaženketali in veselje se je stopnjevalo ter je šele zdaj postalo vse nepriljubeno in prisrčno. Spet so zaigrale piščali in začelo se je kolo. Tog, dostojanstven, z lističjo kožo na suktnji, je Vlačan sam povedel v kolo. Za njim so prišli gostje v svojih črnih meščanskih oblačilih, za njimi pa so se v žarki svetlobi svetilnik pisano iskriki raznobarvni nakiti kmetov in kmetice.

Bolgarska mladina

Sofija, v januarju 1937.

Kakor po vseh državah, ki so izšle ponižane iz svetovne vojne in jih poleg gospodarske stiske tare tudi socialna, tako se tudi v Bolgariji mladina vsa vznemirjena giblje in išče svojega prostora v življenju. Kajti mladina hoče živeti. Tega ji ne smemo zametati. Mladina je moč, mladina je bodočnost. Mladina je vdana idealom. Toda če govorimo o bolgarski, moramo reči, da je žrtvovala mnogo svojih idealov in dolži starejši rod, češ da je odgovoren za narodno katastrofo, ki je mladino potisnila v zaskrbljeno negotovost in v dejansko revščino. Kateri izmed mladih, ki zapuščajo gimnazije in visoke šole, danes ve, ali bo našel dela in kruha, kajti danes ni vredno ničesar več, če je kdo še tako nadarjen, še tako priden in tako delaven. Razume se, da se mladina, ki je bila tako prepuščena sama sebi, tako rekoč izdana in žrtvovana, krčevito brani. Ona hoče zdrobiti železni obroč, ki jo od vseh strani ovira ter se hoče prepustiti toku, ki bi jo gnal sreči nasproti. Ker pa ne najde nič, kar bi jo moglo zadovoljiti, se je omejila samo na materijalnost, je zapustila ideale in se vdala samo stvarnosti, gibanju, moči in akciji.

Ni čudno, če naša sodobna mladina toliko ljubi šport. Šport, kazati telesno moč, to jo vleče

Na političnem področju se naša mladina ne zanima več za stare stranke. Ni ga mladega Bolgara, ki bi še pripadal recimo liberalni ali demokratični ali radikalni stranki. Mladina, ki sledi fašističnim idealom, bodisi italijanskim ali nemškimi, je zbrana v naslednjih skupinah: »Stožer«, »Idejna fronta«, »Legije«, ki zopet nosijo razna zgodovinska imena, kot »Car Simeon« ali »Han Mortag« ali »Han Krum« itd. Legionarji kar na slepo in brez lastne presoje sledijo hitlerjevskemu gibanju. Druge zopet vodi profesor Cankov. Semkaj spadajo predvsem mladi, ki izhajajo iz boljših uradniških družin. Cankovisti in legionarji so desno krilo bolgarske mladine.

V sredini imamo združenje bolgarske mladine »Paissy«, dijaško društvo »Bratstvo«, ki se je začelo zbirati na skrajni desnici, a se vedno bolj približuje širokim narodnim podeželskim plastem ter se je prilagodilo tudi dejanskim življenjskim razmeram bolgarskega ljudstva.

Nekoliko bolj proti levi so mladinska društva, ki stojijo še pod vplivom Stambolijskih idej ter se delijo v dve skupini, v skupino kmetijske stranke »Pladec« in v skupino, ki jo vodi Gičev. Popolnoma na levi pa so številne anarhistično-komunistične organizacije ter marksisti v strogem pomenu besede. Sredina in leviča nasto-

polnim boleznim in alkoholu. Je zelo močna skupina in je svetovno nazorno na levem krilu bolgarske mladine.

Na koncu je treba poudariti, da so združenja kmetijske mladine vedno bila in so še za čim tesnejše zbliznani med Bolgarijo in Jugoslavijo, med tem ko so cankovisti in legionarji v tem pogledu precej rezervirani. Trenutno lahko rečemo, da je

skoraj vsa mladina za Stambolijskijevo zamisel, ki sta jo uresničila car Boris in kralj Aleksander in ki jo bosta sedaj posvetila v bratskem paktu dr. Stojadinovič in Kjuševanov, a lahko se zgodi, da bi nezazeleni vplivi iz inozemstva, ki jim gotovi deli naše mladine slepo sledijo, to miselnost lahko motili, kar bi bilo le v škodo našim narodom in v korist tujini.

Dr. N. Či—ev.

Iz okolice Kjustendila izvažajo veliko izbornega sadja

Iz okolice Perušice ob trgatvi (plemenito namizno grozdje — »Hafus - Aly«)

V kotu: pekovski vajencec pri svojem delu

mного bolj, kot literatura, kot umetnost ali ljubezen, ki so se jim vdajali mladi rodovi v prejšnjih razdobjih. Takrat, da, se je mladina navduševala za ideale liberalne Rusije in demokratične Evrope. Današnja mladina ne več tako. Danes se navdušuje za rdečo Moskvo, za fašistični Rim, za hitlerjevski Berlin s svojo pogansko vero, s ključkastim križem, z uniformami, disciplino itd.

Za tako imenovano nacionalistično bolgarsko mladino je bila vojna strahotna preizkušnja, ki jo je povsem demoralizirala zato, ker je bila izgubljena vojna, izgubljena pa zaradi tega, ker je bila krivo začeta. Toda ta mladina je danes prepričana, da bo bodoča vojna nekaj lepega in veselega, da bo prinesla zmagooslavje, ker jo bodo vodile mlade generacije in jo bodo tudi dobile... Le tako, si domišljuje sedanja mladina, bo izbrisano trpljenje prejšnjih dni.

Da, tako misli in tako dela nacionalistična mladina. Kajti mladini vedno manjka zrel sad izkušnje, ki so zaklad starosti. Tudi tega mladini ne smemo zametati. Kaj pa so starejši rodovi iz sebe storili, da bi mladim olajšali vstop v življenje in dosego upravičenih želja po življenju in veselju?

pata skupno, kadarkoli je treba kaj ukreniti proti fašizmu. Trenutno smemo reči, da ima sredina mladino v svojih rokah ter dejansko tudi vodi nacionalno združenje bolgarske mladine.

Poleg tega imamo še društva kmetijske mladine, ki razvijajo svoje delovanje na deželi. Ona želijo predvsem dvigniti življenjsko raven bolgarskega kmeta, ga navdušiti za ustanavljanje zadrug in ga tudi sicer vsestransko strokovno izobraziti. Tudi »Bratstvo« posega na to področje in izdaja v ta namen sijajno in zelo vplivno revijo »Nacija e Politika«, ki izhaja vsak teden. Omeniti je treba še združenje »Mlada Bolgarija«, ki spada v srednji mskupinam in izdaja zelo vpliven list »Utrec (Jutri)«.

Ker se bolgarska mladina, kot smo rekli, navdušuje za šport in za turizem, je »Zvezi bolgarske športne in turistične mladine« kaj lahko, da razvija zelo plodovito delovanje, v mestih, trgih, na vasi, kjer povsod širi ljubezen do domače zemlje in lepoto tako pisane in tako mnogolične bolgarske narave.

»Zveza protialkoholne mladine« bije trdo borbno proti najhujšim zlom človeštva, proti vojni.

Ob vodnjaku v vasi Ustovo pod Rodopi

Ing. arh. Kozarov:

O prvem bolgarskem tovarnarju

Sultan Mahmud II., ki se je prišteval reformatorjem, si je leta 1821 nadel nalogo, da uniči janičarstvo in uvede redno vojsko. V tem času se je začel dolg in krvav upor Grkov. Ze uvedena turška redna vojska in uradništvo sta potrebovala veliko uniform.

Bolgarski narod, ki se je malo oddahnil po razgonu janičarjev in je tudi popustilo grško duhovno gospodarstvo vsled upora v Grčiji, se je razveselil, ko je dobil delo za turško upravo in se ga z obema rokama oprjel. Obrtnikom so bili dani razni privilegiji.

V najkrajšem času so se pokrila obrežja planinskih potokov s tedanjim preprostim orodjem, vreteni t. dr., delaželjne in pridne Bolgarke so tkale in predle domače sukno.

Ko se je narod materielno malo opomogel, so nekateri, željni napredka, šli v tuje države, zlasti v Rusijo, da bi se tam naučili bolj racionalnega dela. — V tej dobi se je rodil in vzrasel ustanovitelj bolgarske industrije, Dobri Zelezkov.

Rojen je bil leta 1800 v mestu Sliven od bednih staršev, ostal je skoraj sirotin in rasel v velikem pomanjkanju. Pa podjetni mladenič je kaj kmalu postal trgovec domačega sukna in platna. Često je hodil v Carigrad in Rusijo, kjer se je mnogo naučil. Izumil je posebne priprave in stroje ter kmalu začel izdelovati zelo dobro blago. V letu 1834 je skrivaj prinesel iz Rusije lesene modele najnovejših tekstilnih strojev ter si je zgradil nekako tovarno. Njegova slava se je kmalu zanesla do Carigrada, kamor ga je poklical tudi sultan Mahmud, ki je bil zelo zadovoljen s predloženim vzorcem raznega blaga, ki bi bilo primerno za uniforme njegovih častnikov.

V letu 1836 je izdal sultan poseben »ferman«, s katerim je priznal Dobri Zelezkov razne olajšave in mu dal dovoljenje, da zgradi in uredi prvo veliko tekstilno tovarno na Balkanu. Ta sultanov ferman se more smatrati kot prvi zakon o bolgarski industriji.

Tovarna je bila zgrajena in je napredovala pod večjo upravo Zelezkova. Po letu 1839 in zlasti po krimski vojni 1854 se je čutil bolgarski narod, posebno pa še obrtni, mnogo bolj svobodnega in se je razvil do polne možnosti tvornega genija.

V tej dobi desetletnega, uspehov polnega delovanja in sredi svoje slave se je vzbudila proti Dobri Zelezkovu zavist pri domačih Turkih, in to največ zato, ker so bili vsi njegovi delavci 400 do 500 po številu, samo Bolgari. Pričele so se spletke, namigavanja o komitskem gibanju, vsepovsod so mu nastajali ovire pri delu, dokler mu niso kmalu po smrti sultana Mahmuda II. zaplenili tovarno ter jo postavili pod upravo turškega upravitelja.

Seveda je sprememba zelo škodovala nadaljnemu razvoju tovarne, za ustanovitelja pa je pomenila strašen udarec. Dobri Zelezkov je dobil paralizo in celih deset let je bolehal, dokler ni 1865 leta za vedno zatisnil svoje oči.

Duh prvega gospodarskega revolucionarja pa je ostal ter veje nad njegovimi učenci — sedanjimi skromnimi bolgarskimi industrijalci, ki so si vzeli z aprimer svojega patrona — Dobri Zelezkov »fabrikadžiat«.

Asen Balkanski:

Smeri bolgarske glasbe

Prvi koraki mladih bolgarskih skladateljev po osvoboditvi izpod turškega jarma (pred vsem glasbenih učiteljev in vojaških kapelnikov) so se gibali v slepem posnemaju skladb velikih evropskih mojstrov. — Zatorej je v njihova skladateljskih poskusih mešanica raznih stilov kaos idej. Ogromno bogastvo narodnega duha, ki je potomcem ostal od prednikov in

v katerem je izraženo življenje Bolgarije in psihologija bolgarskega naroda, skoraj nič ni vabil bolgarskega glasbenega tvorca, ne zaradi pomanjkanja patriotizma in ljubezni do bolgarske zemlje, ampak zaradi neznanja in slabe priprave. — Njemu so bili bolj vabljivi pojavi glasbenega duha izven mej bolgarskega življenja, ker je on od njih črpal znanje in se tudi vzgajal. Toda čas ni zamudil prigravarjati bolgarskim skladateljem, da je na svetu bolj drago in zaželeno to, kar se rodi na domači bolgarski grudi in kar bo nosilo značaj in posebnost bolgarskega življenja. In zatorej vidimo v naprednem času, da sta se skladatelja Dobri Hristoff in mojster Atanasoff (prvi v pesmih, drugi v opernih proizvodih) postavila na drugo pot kakor pa je bila izhujena od minulega časa in sta, ako ne drugega, pokazala gorečo željo, da bi vplela v umetniško glasbeno delo dedovano narodno pesem. Od druge strani pa je v tem razvojno zelo vplivna ruska kultura, ki je mnogo pripomogla, da se je bolgarski skladatelj prebudil in začel oblikovati narodno glasbo. Dela ruskih skladateljev od »Petorke« so vzbudila ambicijo skoraj vseh bolgarskih skladateljev današnjega časa in niti eden se ne more izogniti temu težkemu problemu, zlasti pod vtisom moderne glasbe in del francoske »Sestorke«. V Bolgariji se je živahno začelo razpravljati o posebnostih in prelepih sestavinah narodne pesmi — o njenem posebnem ritmu, o melodični liniji s prastarimi elementi, o čudni zgradbi njene muzikalne fraze in o potrebi, da iz tega vzkljeje nova umetniška bolgarska glasba. In v skladbah današnjih bolgarskih skladateljev (P. Vladigerov, P. Stajnov, A. Lipkov i. dr.) to stremljenje bije jasno v oči.

Dekliška narodna noša iz okolice Plevne

Narodna noša iz okolice Varne